

Geography & Environment

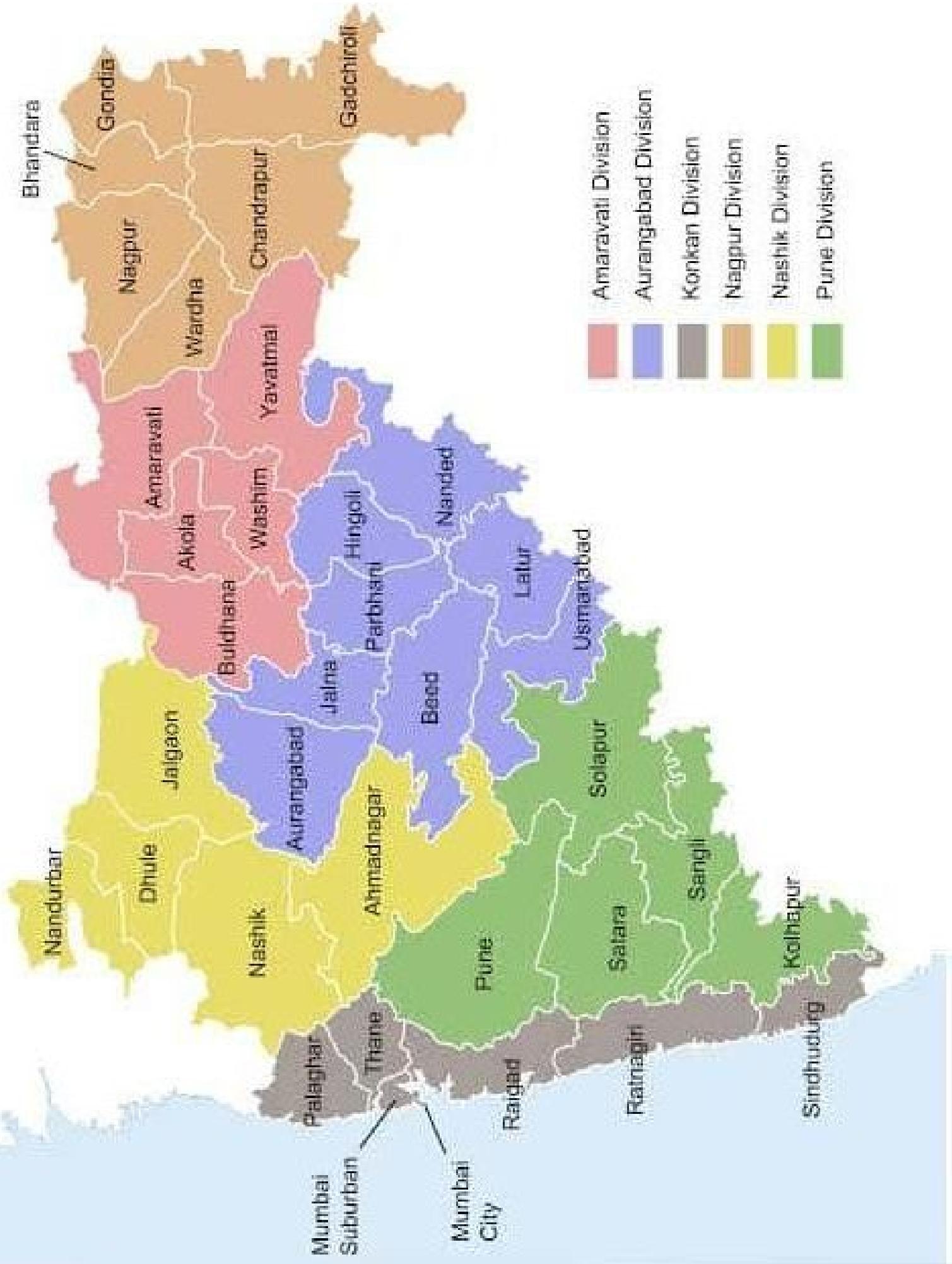

By - Abuj Patil

Telegram Channel : @abujpatil

Contact : 9689665611

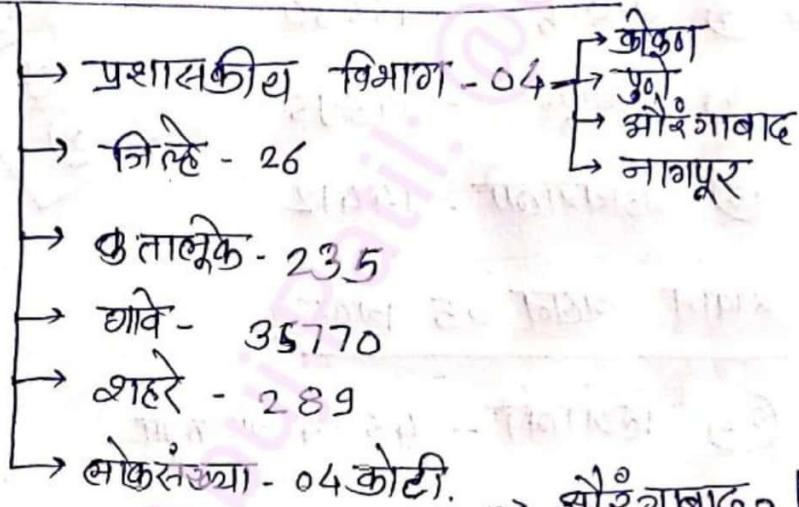
१

महाराष्ट्राचे स्थान व विळार

आबुल आकर
9689665811

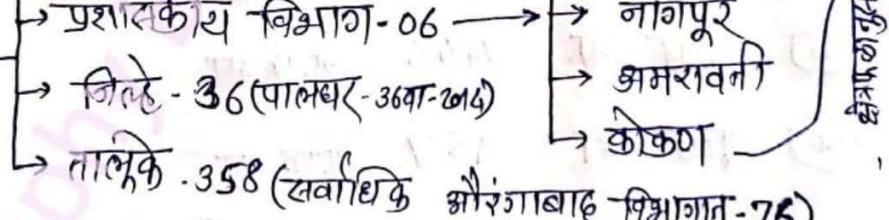
- * महाराष्ट्राची जिग्मती : १ मे 1960 (2010 साली सुरक्षामोल्य)
- * लोअरफळ : 3,07,713 चौ. कि.मी. → $15^{\circ}8'$ ते $22^{\circ}1'$ उत्तर अक्षांश
- * महाराष्ट्राच्या निगमितीच्या वेळंची ठिक्की :

@abupatil

- * महाराष्ट्राची लष्याची ठिक्की :

सोकंसंख्या - 11.23
कोटी

- * महाराष्ट्रातील प्रशासकीय विभाग :

क्र	विभाग	जिल्हे	सापलेल्या घेणाऱ्या टक्केवारी	दृष्ट लोअरफळ	सर्वां मोठा निगम
01	ओरंगाबाद	8	21.6 %.	64813 चौ. कि.मी.	वीडु
02	नाशिक	5	18.70 %.	57493 चौ. कि.मी.	अहमदनगर
03	पुणे	5	18.60 %.	57275 चौ. कि.मी.	पुणे
04	नागपूर	6	16.69 %.	51377 चौ. कि.मी.	चंद्रपूर
05	अमरावती	5	14.41 %.	46027 चौ. कि.मी.	चवतमाळ
06	कोकण	7	10 %.	30728 चौ. कि.मी.	वर्जनागिरी

आबुन आकूर
9689665811

(2)

* महाराष्ट्रातील नित्यांचा क्षेपणाकृतार उत्तरता क्रमः

स्वर्ण भाग 05

①

① अहमदनगर - 17048-वौ. कि.मी.

② पुणे - 15643

③ नाशिक - 15530

④ कोल्हापुर - 14895

⑤ गढाचिंदोली - 14412

स्वर्ण भाग 05 निलेः

⑥ हिंदोली - 4524 वौ. कि.मी

⑦ ठारो - 4214 वौ. कि.मी. (पालघराच्या गिरिती जंतर)

⑧ अंगरा - 3896 वौ. कि.मी

⑨ मुंबई अप. - 446 वौ. कि.मी

⑩ मुंबई श. - 157 वौ. कि.मी.

* महाराष्ट्रातील नवाईकु ताबूक्यांची संख्या असणोरे

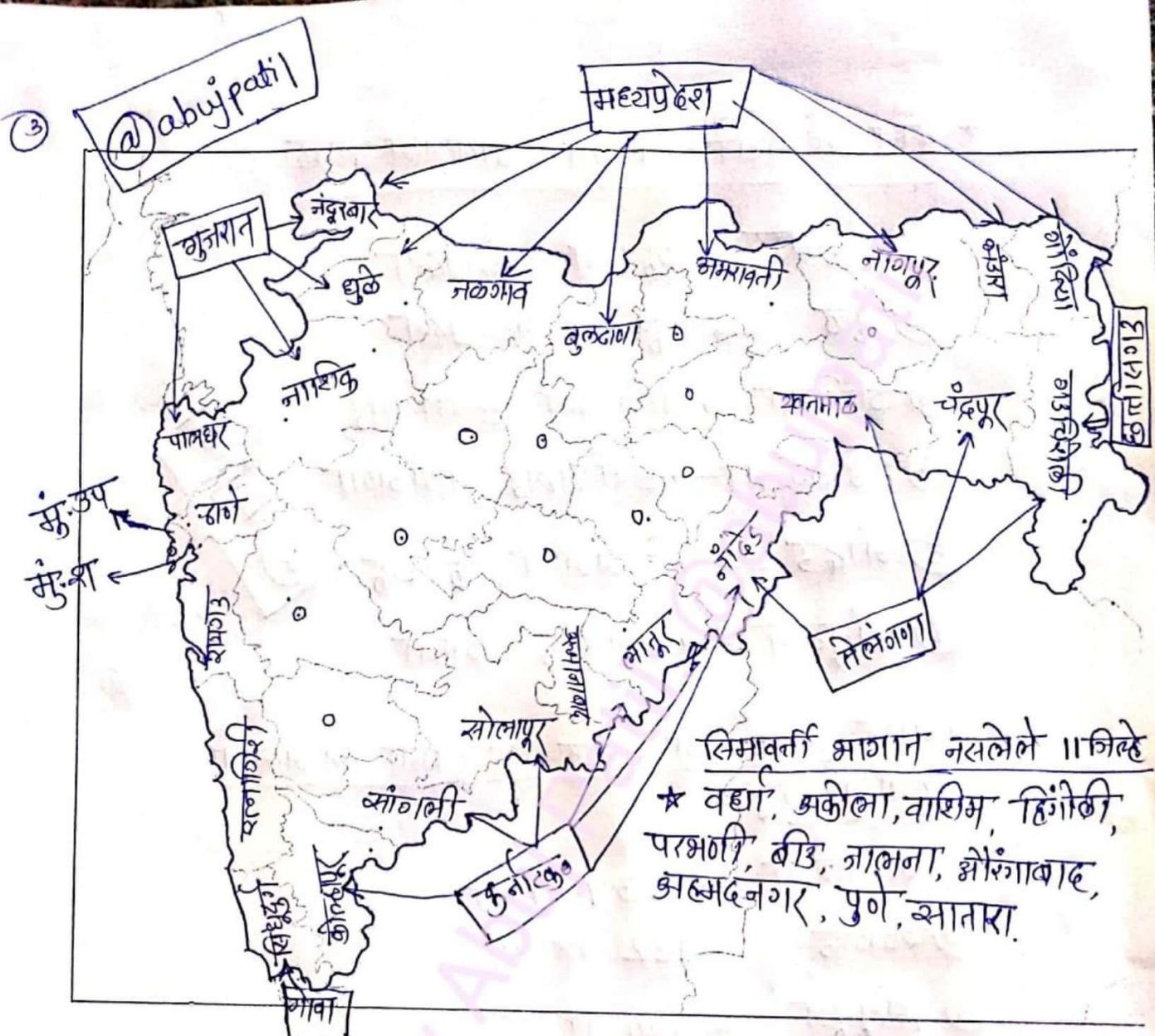
निलेः

* नाशिक व अवतभाळ → प्रत्येकी 16 ताबूके

* कायगड, नाशिक, नळगाव, घंटपूर → प्रत्येकी 15 ताबूके.

* पुणे, अ.नगर, अमरावती, नागपूर → प्रत्येकी 14 ताबूके.

* कोल्हापुर व गडाचिंदोली → प्रत्येकी 12 ताबूके.

महाराष्ट्रिया शोनारील राख्ये;

- ① गुजरात → पालघर, नाशिक, धुळे, नंदूरवार
 - ② मध्यप्रदेश → नंदूरवार, धुळे जळगाव, बुलढाणा, अमरावती, नागपूर
मडारा, गोंदिया
 - ③ छत्तीसगढ़ → गोंदिया, गुडचिरोली
 - ④ तेलंगणा → गुडचिरोली, दीक्षिपुर, घवनभाट, नोहड़
 - ⑤ कर्नाटक → नोहड़, भास्तर, उत्तमानावाह, सोबापूर, सांगभी,
 - ⑥ गोवा कोल्हापूर, सिंधुदुर्ग
→ सिंधुदुर्ग

आकृता आकृत
७६८९६६५८।।

(ii)

* दोन शास्यांची सिमा आमलेले जिल्हे :-

- ① नंदुरबार → गुजरात, मध्यप्रदेश
- ② धुळे → गुजरात, मध्यप्रदेश
- ③ गोंदिया → मध्यप्रदेश, छत्तीसगढ़
- ④ गाउडिशेळी → छत्तीसगढ़, तेलंगणा
- ⑤ नांदेड → तेलंगणा, कर्नाटक
- ⑥ विंध्यादुर्ग → कर्नाटक, गोवा.

* किनारी आग्रहातील जिल्हे व खांना आमलेली किनारपट्टी :-

- ① शनगांगीरी - 237 कि.मी.
- ② रायगढ - 122 कि.मी.
- ③ विंध्यादुर्ग - 120 कि.मी.
- ④ चुंषर्द (शहर+उप.) - 116 कि.मी.
- ⑤ पालघर - 102 कि.मी.
- ⑥ गांगे - 25 कि.मी.

* महाराष्ट्रातील 20 जिल्ह्यांना इतरोंजागील राज्यांच्या सिमा भागून आलेली.

आकुन आकूर
9689665611

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

(5)

★ महाराष्ट्रातील व्यापार नावाचे ताळ्युके असणारे जित्ने :-

- * बऱ्याई - बिठु-वधा
- * शिरूर - बिठु-पुणे
- * कुल्लंब - यवतमाळ-उर्मानागार
- * खेड - पुणे - राजागिरी
- * कुर्जत - अल्मोदनगर - रायगड
- * माणेशाव - नाशिक - वारिम
- * कासऱ्या - वारिम - बिठु
- * अक्षेलू - पस्थणी - वधा
- * नांदगाव - नाशिक - अमरावती.

⑧ abujpatil

* महाराष्ट्रातील नवीन जित्न्याच्या निर्भितीचा Mind Map आणा झोदूस्व Telegram channel वर ⑧ टाक्केली आहे, ती पाहून घेऊ.

Tel. channel : ⑧ Geography By Abuj Patil
Link :- ⑧abujpatil

* काढी सुवना असलील तर अवश्य कुळवा *
 - 9689665611

Thank you!

6

* माराठांच्ये प्राणेश्वरीकु विभागः

 abujpatil

* कुकुण :- अरबी यमूद व सल्याहीचा पाहिचेम उग्रार
या हस्थानचा सर्वात भाग

*द्यात्माथा: लघ्वाद्धि पर्यन्त शंखेचा उचिचा अस्त्र भाग.

* मावळ : सह्याद्री पर्वताभ्या पूर्व उताराचा प्रदेश.

* देश :- समाजिक एवं उत्तराभगतचा व महाराष्ट्र.

*यान्देश:— पठाशचा पाठ्यिभ्रम आग.

प्राणिश :- तापी नदी खोयातिक्ति थुक्के, नंदुखार व जलगाव
जिल्हांचे स्थेष

* मराठवाडा : अंग्रेज्यांचे क्षेत्र. औळवाबाद प्रशासकिय विभाग (जोगावरीखार)

MPSC / UPSC / PSI / STI / ASO

भूगोल

टॉपिक: महाराष्ट्राची प्राकृतिक रचना
(भाग-1): कोकण किनारपट्टी

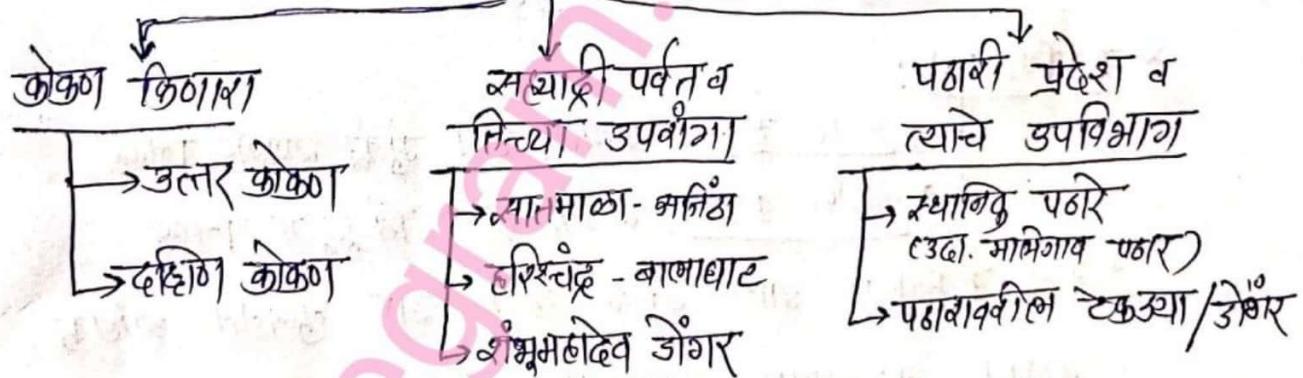
Join Telegram channel:
@abujpatil

आकूर आबुज़:
9689665611

महाराष्ट्राची प्राकृतिक इच्छा

- * MPSC-द्या सर्वच परिक्षांच्या दृष्टीने हा बऱ्यु अस्तित्वाचा आणे, ताणा यावर प्रत्येक परिक्षेत झालेली २ प्रश्ने विचाराते जातात.
- * महाराष्ट्राच्या प्राकृतिक इच्छेनेचा अस्थाद कुवळ्यालाई तीन प्राकृतिक विभाग ऊस्यात असेले ओहेत;

प्राकृतिक विभाग

1) ★ जोकण किंवा उत्तर जोकण :-

- * साधारणी पर्वताच्या पायथा ते अरबी तमुद्र या दरम्यानचा गढऱ्यांव व लांबच (चिंद्योळा) प्रदेश, म्हणजे जोकण.
- * विशारद - उत्तरेला दमांगांगा नदी ते दक्षिणेस तेरेखोल नद्योऱ्या दरम्यान.
- उत्तरेस उडाणू ते दक्षिणेस वैशुर्भा या ठिकाणीच्या दरम्यान.
- * झोपफळ : ३०७२८ कि.मी. , सांवरी : ७२० कि.मी.
खंडी : ३० ते ६० कि.मी. (उल्लाल नदीजोत्यात सर्वांतिक लंब)

(2)

* विहिष्ट माहिती :-

- कोकण किनार पट्टीची लंबी उत्तरेकडे वाढत जाते.
 - कोकणाच्या उत्तरेकडील मुम्भाग बेलॉन्ट घडकापासून तर दक्षिणेकडील माग नांभा खडकापासून बनाईला जाले.
 - कोकण प्रदेशाच्या उत्तर पूर्वकडून पाण्यमेकडे आहे.
 - ऊँचीनुसार अवाळी व वलाई असे दोन भाग.
- * अभाटी - लमुद किनाराचा अंगठतचा साथल व सपाट भाग
- * वलाटी - साधारणी पर्वताच्या गायऱ्यांच्या अंव अलाटिल्या पूर्वकडील ऊँचीच्या प्रदेश.

* खपविभाग :-

- उत्तर कोकण : पांभऱ, ठाणे, मुंबई, रायगड जिल्हे
 - दक्षिण कोकण : रत्नागिरी व विंध्यदुर्ग जिल्हे
- * उत्तर कोकणाचा भाग दक्षिण कोकणाचा तुलनेत अधिक साथल व सपाट अलंब्याने त्या प्रदेशात दलोवरणाच्या राधानींचा व एकूणच प्रदेशाचा इकात असित.

- * दक्षिण कोकण ला उत्तर कोकणाच्या तुलनेत अधिक ऊंगराळ व दुर्गम आहे.

कोकण किनाराची वैशिष्ट्ये :-

- नद्यांनी तयार करेल्या खाड्या (Bay)
- बंदरे (Ports)
- पुळणी (Beaches)
- बेंड (Islands)

③ Join telegram: @abujpatil

* नव्यांनी तयार केलेल्या खाडी :-

खाडी :- भरतीया वैछी लमुळाचे पाणी नवीमुखात जेवद्या आगात शिरोंते त्याबा खाडी रुणात.

- खाडीमुळे महाराष्ट्राची किंवरपट्टी रिया उकारची मुळाते दैवत बनाई आहे.

खाडी	नदी	जिल्हा	
उठाण	-	पालघर	
दालिवरे	तांसा व वैतला	पालघर	
वसई वळाळे	उठास	पालघर	
ठाणे	-	ठाणे	
मनोदी व माळाड	दुष्टिअर	मुंबई शहरक्षणगड	
धरमतर	पाताळगँगा	शायगड	
वेळा	कुंडालिका	शायगड	
बालापूरी	-	शायगड	
वाणकोट	सावित्री	शायगड व रत्नागिरी	शायगड व श्लागिरी यांच्या लिमेवर यांची झाडी आहे.
केळशी	भारजा	श्लागिरी	
दाळीछ	वाशिधारी	रत्नागिरी	
जयगड	शाळी	रत्नागिरी	
आटो	काजळी	रत्नागिरी	
पूर्णगड	झुचुळी	रत्नागिरी	
जैतापूर	आगवी	रत्नागिरी	
विनदुर्ग	शूक	रत्नागिरी व सिंधुदुर्ग	रत्नागिरी व सिंधुदुर्ग यांच्या लिमेवर विनदुर्ग खाडी आहे.
देवगड	देवगड नदी	सिंधुदुर्ग	
कुलावली	छाड नदी	सिंधुदुर्ग	
तेरेखोल	तेरेखोल	सिंधुदुर्ग	

(4)

* महाराष्ट्रातील बँदरे :-

* महाराष्ट्रातील आड्यांच्या ठिकाणी अनेक नेशनल कृष्णारामाची निर्मिती होते.

* महाराष्ट्रामध्ये एकूण ५० बँदरे आहेत, त्यापेकी मुंबई, नवालेवा ~~शास्त्री~~ छी मोठी बँदरे असेहेत तर ५८ भूषण बँदरे आहेत.

* मुंबई बँदर :-

- या बँदराची सुखवात कुभाऱ्यातील अख्यान गोदीपाद्यान, १८७५ आणि आली.

- भारतातील दर्वाखिकू माझवाईकू याकून होते.

- या बँदरात ओढोटीच्या वेळी सुध्दा ५८ मीटर खोल पाणी वाहते.

- मुंबई बेटाट्या पूर्व बाबत हे बँदर वसलेले आहे.

* नवालेवा बँदर :- (JNPT - जवाहरभाल नेहरू पोर्ट दस्त)

- मुंबई बँदरावरील ताण कमी करण्यासाठी घाणे व्याडति नवालेवा या दोन बेंचर १९८९ आणि या बँदराची निर्मिती करण्यात आली.

- बँदराच्या निर्मितिलाई महत-कॅनडा.

- हे भारतातील तवाति मीठे कॅटेनर वाहतूक बँदर

- हे भारतातील पहिले संगणकीकृत बँदर.

* रेडी बँदर :-

- हे बँदर सिंधुदुर्ग जिल्हात उत्थित

- या बँदरात जपानभा उच्चे भोरुचनिंज निर्यात केले जाते.

- हे बँदर वेंगली बंदरे लभुला डॅंगरी प्रशालिन केले जाते.

5

* मत्ती

* महाराष्ट्रातील ०५ प्रादेशिक बंदर समूह ०-

* महाराष्ट्राच्या किनारपट्टीवरील ५८ बळान बंदरे हे ०५ प्रादेशिक बंदर समूहात विभागाच्यात आणी आहेत, ती पुढीलपुढीचो: (बंदरीच्या प्रशासनालाई)

- ① बांद्रा बंदर समूह - ११ बंदरीचा समूह (मुंबई)
- ② मोरा बंदरे समूह - ०४ बंदरीचा समूह (ठाणे)
- ③ राजापूरी बंदरे लम्हू - १० बंदरीचा लम्हू (रायगड)
- ④ इलागिरी बंदरे लम्हू - ११ बंदरीचा लम्हू (इलागिरी)
- ⑤ वेंगुला बंदरे समूह - ०४ बंदरीचा लम्हू (सिंधुदुर्ग)

* महाराष्ट्रातील पुळणी :- (Beaches)

- आगवी भाटीच्या संचयनकाऱ्यामुळे निर्भाग झालेले वाळुचे पट्टे (दॉडे)
- पुळणीच्या छिणी पर्यटन क्षेत्राचा विकास झालेला आहे.

* निलो व पुळणी

① मुंबई शाहर

जुहु चौपाई

दाढर

गोळगाव

अलिबाग

मुंबई ज़ंजिर

त्रिवेदी

② रायगड

तारखली

मोरीभाळ

उभादांडा

शिरोड

दामोली

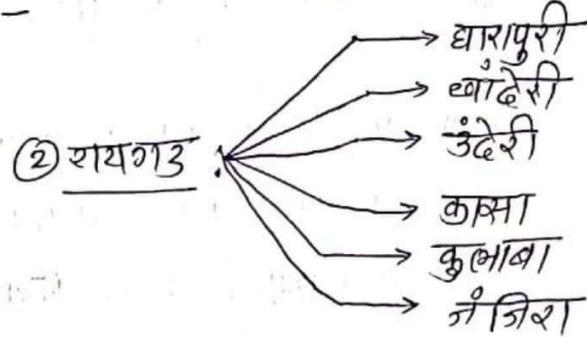
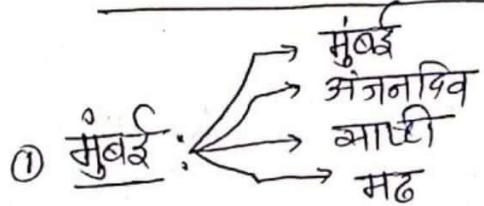
③ इलागिरी

गणपतीपुळे

होळे

गुणोगर

★ महाराष्ट्रातील वैट :-

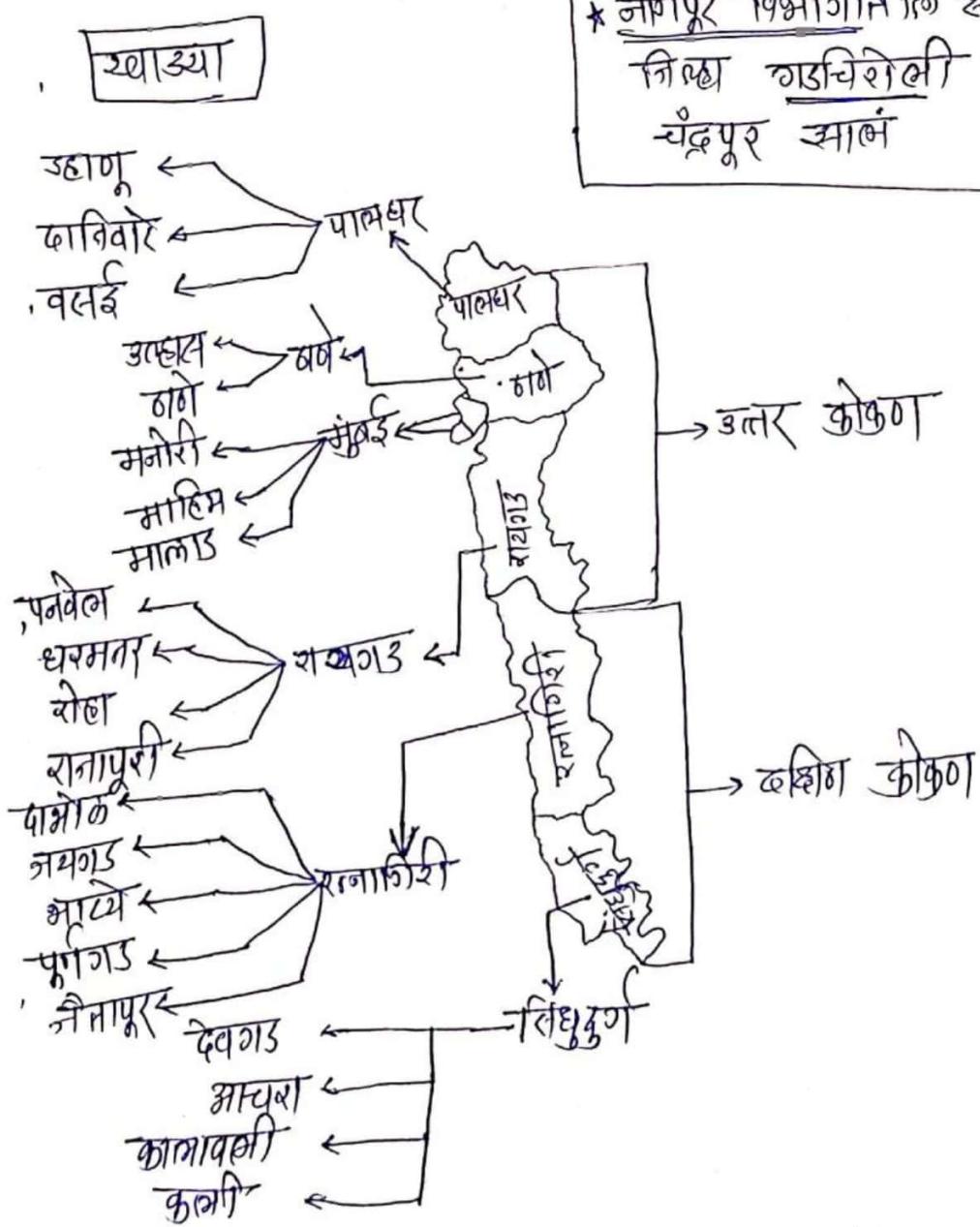

* विंधुकुर्ग नित्यात्मिक मालवण जपछील कुरटे बेटावर
विंधुकुर्ग किल्भा उभाइमेझा ओहे.

मागील टॉपिकची दुरुस्ती

पहिल्या टॉपिक मधील कुलली:

* नाणपूर विभागातील सर्वांनि मोठा
जिल्हा गडचिरोली लाझाहे, चवळ
चंद्रपूर झालं

MPSC / UPSC / PSI / STI / ASO

भूगोल

**टॉपिकः महाराष्ट्राची प्राकृतिक रचना
(भाग:2)- सह्याद्री पर्वत**

**Join Telegram channel:
@abujpatil**

**आकूर आबुजः
9689665611**

① २) ★ सांख्याकृती - पर्वत व उपरंगा :-

* महाराष्ट्रात पाहिज ठिकाणीला अमों उलट-दक्षिण समोंतर पलरेलेली पर्वतरंगा.

- या पर्वतामुळे दख्खनद्या पठाशाची पाहिज दिमा निश्चित ठेते.

- एकूण - १६०० कि.मी. त्यापैकी ५५० महाराष्ट्रात

- एकूण क्षेत्रफळ - ६०,००० चौ. कि.मी.

- पाहिज घाटातील सर्वोच्च दिशर अनेमुडी (२६९५ मी) तर अखांढितील महाराष्ट्रामधील सर्वोच्च दिशर कठदुबाई हे १६४६ मी. ऊंचीचे आहे.

- पाहिज घाट्या ६०% शांग (७०० कि.मी.) कुनाट्युक राख्यात.

* नवीविविधमेत्या बाबतीत पाहिज घाट्या जगत ४ वा क्रमांक भागातो.

* २०१२ साली UNESCO ने पाहिज घाटातील ३७ डिक्यूमेन्ट्या समावेश नागरिक वारसा त्यांतील यादित केला.

* महत्वपूर्ण माहिती :-

- महाराष्ट्रामध्ये सांख्याकृतीचा विस्तार उल्लेस नंदुरबार मधील नवापूर तालुक्यातील तापी खोल्यापासून ते कोळदाहिनीस कोळापूर निस्थातील चंद्रगड पर्यंत आहे.

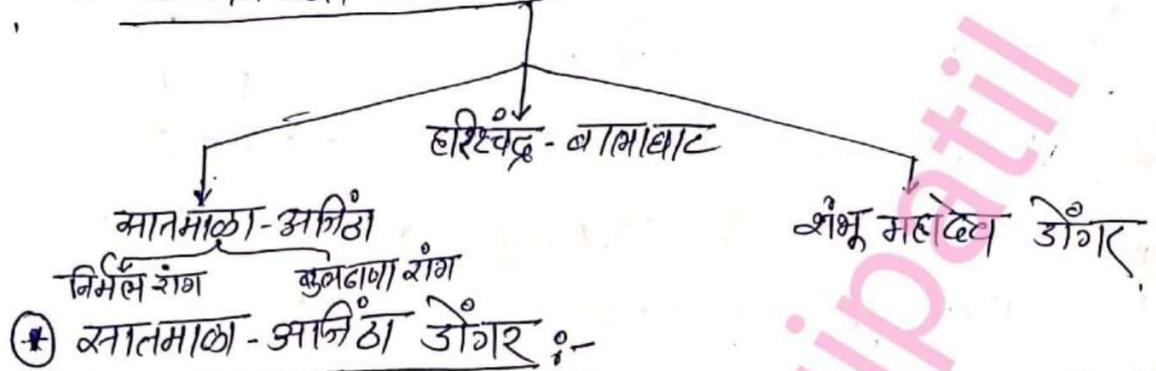
- या पर्वतशळीचा पाहिज उतार त्रिश तर पूर्व उतार हा सामय श्वलदाचा आहे.

- महाराष्ट्रामध्ये यांत्रिकी:

→ सुंदी - उत्तरेकडून दक्षिणेकडे कमी होत जाते.

→ उंची - उत्तरेकडून दक्षिणेकडे कमी होत जाते.

① * सत्यादीन्या उपर्यागः-

② सत्यादीन्या-अलिंठा ऊंगरः-

- सत्यादीन्या पाश्चिम-पूर्व दिशेत पदमेष्वरी दर्शन उत्तरेकडील ऊंगर शींग.
- या ऊंगर शींगोन्या पाश्चिम भागाभा मातमाळा तर पूर्व भागाभा अलिंठा ऊंगर असे म्हणतात.
- ही ऊंगर शींग उत्तरेत तापी व दृष्टिशेष गोदावरी नदी योन्यांच्या विभाजक आहे.
- या शींगोची उंची पाश्चिमांडून पूर्वकडे कमी होत नाते.

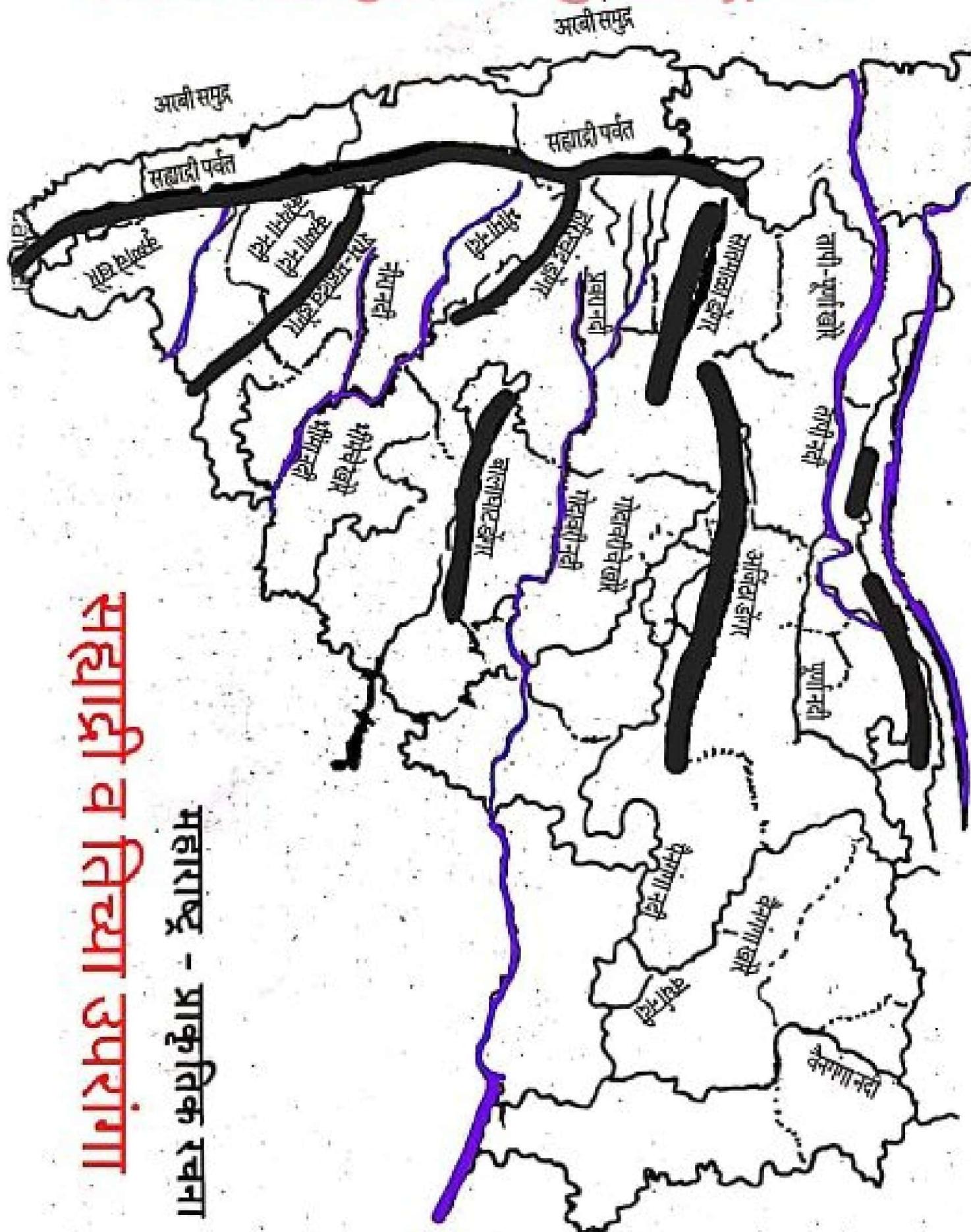
③ हरिश्चंद्र-बालाघाट ऊंगर शींगः-

- या ऊंगर शींगोन्या पाश्चिम भागाभा हरिश्चंद्र (अहमदनगर) तर पूर्व भागाभा (बीडमध्ये) बालाघाट ऊंगर म्हणतात.
- या शींगोने गोदावरी व शीमा नद्यांची ओशी अलग होतात.
- या शींगोचा विस्तार तेलंगानामध्यील हैद्राबाद पर्यंत आहे.

④ शंभू-महोदेव ऊंगर शींगः-

- सत्यादीन्या निवारी मलाराष्ट्रातील सर्वत दृष्टिशेष पर्यंत रांग.
- या शींगोमुळे शीमा व कुण्डा नद्यांची ओशी वेगाती होतात.
- या शींगोचा विस्तार शशेश्वर (शयगड) पालुन शिंगणापूर पर्यंत.
- कुंथ्य विस्तार आतारा व शांगाभी जिल्ह्यात.
- याच शींगोत महाबळेश्वर, पांचगांवी इत्यादि दिसूने.

Join telegram: @abujpatil

सह्याद्री च तिळ्या उपरांगा

महाराष्ट्र - प्राकृतिक रचना

③ * साध्याद्विंश महाराष्ट्रातील सिलेंडर :-

	सिलेंडर	उच्ची (मीटर)	जिल्हा
→ कु	कुळंशुबाई	1646	अहमदनगर
→ शा	साल्हेर	1567	नाशिक
→ म	महाबलेश्वर	1438	सातारा
→ ह	हरिश्चंद्रगड	1424	अहमदनगर
→ स	सतांगुरी	1416	नाशिक
→ तो	तोरणा	1404	पुणे
→ ग	शानेगाड	1376	पुणे
→ अंगी	अंबकुशर	1304	नाशिक
	लिंगी	1293	नाशिक
	नाणेधाट	1264	अहमदनगर
	तोला	1231	नाशिक
	ताम्हणी	1226	पुणे
	गलंगडा	967	गढविकोली

कुलाम हृतो

महाराष्ट्रातील सर्वेच सिलेंडर

Trick

* महाराष्ट्रातील घाट :-

- पठारी प्रदेशाभा कोकण फिनारपट्टिशी जोडव्याताठी, दाल्याळी पर्वतात अनेक घाटीची निसर्गी.

- घाट व त्यातून जाणारा राष्ट्रीय महाराष्ट्र:

① माळशेंग - NH 222

⑤ गोर - NH - 04

② ओढम - NH 211

⑥ अंगाळी - NH 04

③ कलार (थळ) - NH 03

⑦ आँका - NH 204

④ चैदनपुरी - NH 150

⑧ भर्कींग - NH - 03 → नाशिक - धुके

⑨ कशेडी - NH - 17

(v)

* घाट व जोड़वी जागारी शहरे

① कुलाब (थल) घाट → मुंबई - नाशिक - NH-03

② माळखोड़ घाट → अ. नगर - ठोने - NH-222

③ पंद्रनपुरी घाट → पुणे - नाशिक - NH-50

④ बोर (खांडा) घाट → पुणे - मुंबई - NH-04

⑤ वरँद्या घाट → शोर - माळड

⑥ खंडाळी घाट → पुणे - सातारा - NH-04

⑦ पतरणी घाट → वर्दी - माळवेलेश्वर

⑧ आंवेनकी घाट → माळवेश्वर - माळड

⑨ कुंआरी घाट → कुल्हास (सातारा) - चिपळूण

⑩ आंबा घाट → इत्यागिरी - कोल्हापुर - NH-204

⑪ फोडा घाट → कोल्हापुर - पणजी

⑫ हण्मीने घाट → कोल्हापुर - कुडाळ

⑬ आंबोली घाट → भावांवडी - बेळगाव (कर्नाटक)

सातारा - पुणे - मुंबई

* कातपुडा पर्याय रांग :-

- महाबाट - पठाराच्या उत्तर विमेलंग पूर्व - पश्चिम
पतरंभेनी ऊंगर रांग.

- पांचमील गुजरातमध्येत रसनपुर ते मध्येहेशातील अमरकुंठक
कस्यान एलार.

- ग्रा ऊंगरशीर्गमुळे नर्मदा व तापी नद्यांची ओरी विभागाति

- महाराष्ट्रात सातपुडा ऊंगरांना नंदुरवार मध्ये तोरणमाळ ऊंगर तर
अभरावतीमध्ये गाविभुगड ऊंगर झासे झणतात.

* सातपुडातील सर्वोच्च शिखर : → ① अस्तमा - 1325 मी ऊंच (नंदुरवार)

→ ② वैशाट - 1177 मी ऊंच (अभरावती)

→ ③ चिखलदार - 1118 मी ऊंच (झगावती)

भूगोल

टॉपिक महाराष्ट्राची प्राकृतिक
रचना(भाग-3) :महाराष्ट्र पठारी प्रदेश

Join Telegram channel:
[@abujpatil](https://t.me/abujpatil)

आकृत्र आवुजः
9689665611

३) ★ महाराष्ट्राचा पठारी प्रदेश

Join Telegram
④ abujpatil

* प्राथमिक माहिती

जाकुं आबुन
968966511

- पूर्व पश्चिम लांबी - ७५० कि.मी.
- दक्षिणोत्तर लांबी - ७०० कि.मी.
- अर्कसाधारण उंची - ५५० मी.
- अर्कसाधारण उत्तर - पश्चिमेकडून पूर्वकडे.
- आ पठारी प्रदेशाने महाराष्ट्राचे ९०% जलप्रवाप घेण्याबोले आहे.

पठाराची निर्मिती :-

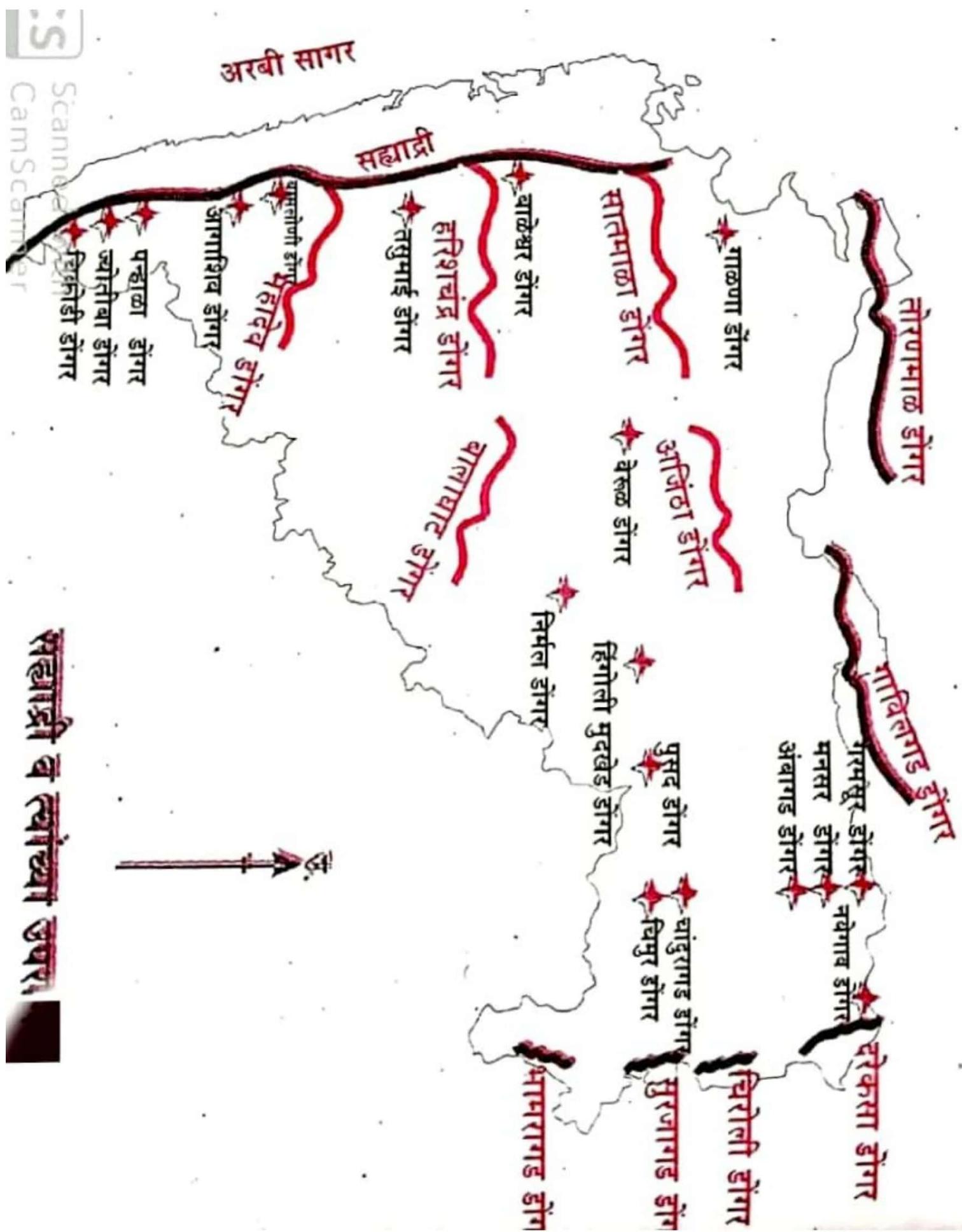
- महाराष्ट्र पठाराची निर्मिती २१वेळा ज्वालामुखीचा उद्भव लेडून, त्यातील वाढाच्या अवृत्तीनाले झाली आहे, महाराष्ट्राचा पठार ठारेही मृष्णानान.
- हे पठार Basic भाषा पादवून तयार झालेले आहे.
- पश्चिमेकडून पूर्वकडे आ पठाराची कुमी छेत जाते.

पठाराच्या खिमा

- उत्तर खिमा → सातपुडा पर्वताचे तोरणमाळ ऊँगर व गाविलगड ऊँगर.
- पश्चिम खिमा - सख्याद्वारी पर्वत
- पूर्व खिमा - पूर्व विद्युतिल दरकेला, चिरोली, मुख्यागड व भामरागड या टेकड्या.

द्व्यानिके पठारे

- बालाधार ऊँगर रांग - बालाधार पठार
- मानपुडा पर्वत रांग - तोरणमाळ पठार
- सातमाळा - अलिंग ऊँगर रांग - कुलदाळा व माणेगाव पठार
- शींधूमलोदेव ऊँगर रांग → मासमुड पठार
 - ओँध पठार
 - खानापूर - नेत पठार
 - पाचगावी पठार.

महाराष्ट्रातील मर्हेत्वाचे किल्ले

किल्ला	जिल्हा	किल्ला	जिल्हा	किल्ला	जिल्हा
ब्रह्मगिरी	नाशिक	लिंगाणा	रायगड	राजगड	पुणे
सालहेर-मुळहेर	नाशिक	सुधागड	रायगड	तोरणा	पुणे
अंकाई-टंकाई	नाशिक	सिंहगड	पुणे	प्रतापगड	सातारा
हरिश्चंद्रगड	अहमदनगर	पुरंदर	पुणे	मकरंदगड	सातारा
रत्नगड	अहमदनगर	शिवनेरी	पुणे	सज्जनगड	सातारा
रायगड	रायगड	लोहगड	पुणे	वासोटा	सातारा
कर्नाळा	रायगड	राजमाची	पुणे	वसंतगड	सातारा
प्रबळगड	रायगड	रोहिंदेश्वर	पुणे	पन्हाळा	कोल्हापूर
सरसगड	रायगड	विसापूर	पुणे	विशाळगड	कोल्हापूर

सहचाद्री पर्वताच्या डोंगररांगा : (अ) शंभू महादेव डोंगररांगा (ब) हरिश्चंद्र-बालाघाट डोंगररांगा (क) सातमाळा-अजिंठा डोंगररांगा : जगप्रसिद्ध अजिंठा व वेरूळची लेणी, दौलताबाद किल्ला, निर्मल रांग.

सातपुडा पर्वताच्या डोंगररांगा : नंदुरबार जिल्ह्यात अस्तांमा डोंगर (१,३२५ मी.), अमरावती जिल्ह्यात गावीलगड टेकड्या, वैराट डोंगर.

महाराष्ट्र किंवा दख्खनचा पठारी प्रदेश : पश्चिम-पूर्व लांबी : ७५० कि. मी. ; उत्तर-दक्षिण लांबी : ७०० कि. मी.

दख्खनवरील पठारे

पठार	जिल्हा	पठार	जिल्हा
अहमदनगर पठार	अहमदनगर	खानापूर पठार	सांगली
सासवड पठार	पुणे	मालेगाव पठार	नाशिक
औंध पठार	सातारा	बुलडाणा पठार	बुलडाणा
पाचगणी पठार (टेबललैंड)	सातारा	तोरणमाळ पठार	नंदुरबार

दख्खन पठारावरील अन्य डोंगर (टेकड्या)

डोंगर	जिल्हा	डोंगर	जिल्हा
गाळणा डोंगर	धुळे-नंदुरबार	गरमसूर डोंगर	नागपूर
अजिंठा डोंगर	औरंगाबाद	दरकेसा टेकड्या	गोंदिया
वेरूळ डोंगर	औरंगाबाद	चिरोली डोंगर	गढचिरोली
हिंगोली डोंगर	हिंगोली	भामरागड	गडचिरोली
मुदखेड डोंगर	नांदेड	सूरजागड	गडचिरोली

महाराष्ट्र : जिल्हावार पर्वत/डोंगर/डोंगररांगा/टेकडी

जिल्हा	पर्वत/डोंगर/डोंगररांगा/टेकडी	जिल्हा	पर्वत/डोंगर/डोंगररांगा/टेकडी
मुंबई जिल्हा व मुंबई उपनगर जिल्हा	पाली, अँन्टोप हिल, शिवडी, खंबाला, मलबार हिल.	ठाणे जिल्हा	सहचाद्री
रायगड, सिंधुदुर्ग व रत्नागिरी जिल्हा	सहचाद्री.	जळगाव जिल्हा	सातपुडा, सातमाळा, अजिंठा, शिरसोली व हस्तीचे डोंगर.
धुळे जिल्हा	धानोरा व गाळण्याचे डोंगर.	नंदुरबार जिल्हा	सातपुडा व तोरणमाळचे डोंगर.
नाशिक जिल्हा	सहचाद्री, गाळणा, सालहेर, मुळहेर, वणी, चांदवड, सातमाळा रांगा.	अहमदनगर जिल्हा	सहचाद्री, कळसूबाई, अदुला, बाळेश्वर, हरिश्चंद्रगड डोंगररांगा.
पुणे जिल्हा	सहचाद्री, हरिश्चंद्र, शिंगी, तसुबाई, पुरंदर, ताम्हानी, अंबाल डोंगररांगा.	सातारा जिल्हा	सहचाद्री, परळी, बाणमोली, महादेव, यवतेश्वर, मेंढोशी, आगाशीव, औंध, म्हस्कोबा, सीताबाई रांगा.

महाराष्ट्र : जिल्हावार पर्वत/डोंगर/डोंगररांगा/टेकडी

जिल्हा	पर्वत/डोंगर/डोंगररांगा/टेकडी	जिल्हा	पर्वत/डोंगर/डोंगररांगा/टेकडी
सांगली जिल्हा	आष्टा, होनाई, शुकाचार्य, कमलभैरव, बेलगबाड, आडवा, मल्लिकार्जुन, मुचुंडी, दंडोबा रांग.	कोल्हापूर जिल्हा	सहचाद्री, पन्हाळा, उत्तर व दक्षिण दूधगंगा, चिकोडी रांग.
सोलापूर जिल्हा	महादेव, बालाघाट, शुकाचार्य.	औरंगाबाद जिल्हा	अजिंठा, सातमाळा, सुरपालनाथ.
जालना जिल्हा	अजिंठचाची रांग, जांबुवंत टेकडी.	परभणी जिल्हा	उत्तरेस अजिंठचाचे डोंगर, दक्षिणेस बालाघाट रांग.
हिंगोली जिल्हा	अजिंठचाची डोंगररांग, हिंगोलीचे डोंगर.	नांदेड जिल्हा	सातमाळा, निर्मल, मुदखेड, बालाघाटचे डोंगर.
लातूर जिल्हा	बालाघाटचे डोंगर.	उस्मानाबाद जिल्हा	बळाघाट, तुळजापूर व नळदुर्ग डोंगर.
बीड जिल्हा	बालाघाटचे डोंगर.	बुलडाणा जिल्हा	—
अकोला जिल्हा	गाविलगडचे व अजिंठचाचे डोंगर.	वाशीम जिल्हा	—
अमरावती जिल्हा	सातपुडा, गाविलगडच्या रांगा, पोहन्याचे व चिरोडीचे डोंगर.	यवतमाळ जिल्हा	अजिंठचाचे डोंगर व पुसदच्या टेकड्या.
वर्धा जिल्हा	रावणदेव, गरमसूर, मालेगाव, नांदगाव, ब्राह्मणगाव टेकड्या.	नागपूर जिल्हा	सातपुडच्याचे डोंगर, गरमसूर, महादागड, पिल्कापार टेकड्या.
भंडारा जिल्हा	आंबागडचे डोंगर, गायखुरी व भीमसेन टेकड्या.	गोंदिया जिल्हा	नवेगाव, प्रतापगड, चिंचगड व दरकेसाचे डोंगर.
चंद्रपूर जिल्हा	पेरजागड व चांदुरगडचे डोंगर, चिमूर व मूल टेकड्या.	गडचिरोली जिल्हा	चिरोली, टिपागड, सिरकोडा, सुरजागड, भामरागड, चिकियाला डोंगररांग.

भूषण

टॉपिक महाराष्ट्राची भूशास्त्रीय रचना:
खडक प्रणाली

Join Telegram channel:
@abujpatil

आकृत आबुजः
9689665611

महाराष्ट्राची भू-व्याकरणीय रचना
Geological structure of Maharashtra

आकृत्र आकृत्र
९८२९६६५८११

* महाराष्ट्रामध्ये आढळणारी खडकप्रणाली :-

- आर्कियन काळखंडातील खडक
- धारवाड काळखंडातील खडक
- कुड्या काळखंडातील खडक
- विद्ययन काळखंडातील खडक
- ठोडवना काळखंडातील खडक
- रवालामुखी खडक
- नवगंगा / गाळवी खडक.

① आर्कियन काळखंडातील खडक :-

- निर्मिती → आर्कियन आ प्राचिन खडकापासून निर्मित ग्रॅनाईट खडकाचा शेष.
- आदले → भंडारा, गोदिया, घडविशेषी, चंद्रपूर, नीढेड, दिंदुरुर्ग
- आश्रित महाव → बोहम्बिनावे लोठ या खडक प्रणाली

② धारवाड काळखंडातील खडक :-

- निर्मिती → प्राचिन आक्रित्य खडकापासून निर्मिती
- आदले → भंडारा, चंद्रपूर, दिंदुरुर्ग
- आश्रित महाव → मँगभीन लोठ या प्राचीन आढळतान.

Geography By Abuj Patil
Link: @abujpatil

③ कुड्या कालखंडातील घटक :-

- निर्मिती → भोजर पेणिडो ओर्डर कालखंडात निर्मिती.
- वाळू, मिश्रीत खडक, असिशय मन्दबूल.
- आठळ → अयवनमाळ, चंद्रपूर, कोल्हापूर, विंधुदुर्ग.
- आर्थिक महत्व → १. कुनखडकाचे दोठ यात आढळतात.

④ सिईन कालखंडातील घटक :-

- आठळ - चंद्रपूर
- आर्थिक महत्व → जुळा ऐनिहासिक इमारतीच्या बांधकामात वापर.
- असिशय मन्दबूल असल्याने बांधकामाताची वापर.

⑤ गोऱ्याना कालखंडातील घटक :-

- निर्मिती → वनस्पती व प्राण्यांचे अवशेष मिळाल्या
- आठळ → नागपूर, चंद्रपूर, अमरावती, अवनमाळ
- आर्थिक महत्व → दण्डी कोळशाचे दोठ आढळतात.

⑥ नवाबामुखी घटक :-

- निर्मिती → नवाबामुखी उद्देश्यातून बाहेर पउलेल्या तप्त भांडा पालून निर्मिती.
- आठळ → महाशास्त्राच्या पठारी उद्देश्यात.
- आर्थिक महत्व :- धरण, छस्ते, विळिकी इ. बांधकामात वापर.

(3)

आबुन आकूर
9689665811

⑦ नेलजन्य / गाळीचे खउक :-

- निर्मिती → प्लिस्टोलिन काळज्यात नव्यांच्या ठाळांच्या संचयनाने निर्मिती.
- आढळ → मोद्या नव्यांच्या खोल्यात.
- आर्थिक महत्व → सिमेंट व किंवा लयार भुख्यासाठी हे खउक वापश्लान.

- * वरील सर्व प्रकाश्वरे खउक चंद्रपूर जिल्ह्यात आढळतात.
- * विध्युत उत्पादनातील खउक महाराष्ट्रात फक्त चंद्रपूर जिल्ह्यात.
- * यूनाईट, नीस व शिळे हे खउक प्रकार आर्कियन प्रणालीतील असतात.
- * धार्खाड खउक प्रणालीत ओमाबाईट, संगमवर, अभुक्त, सिनिमेनाईट, ग्रन्थुमाईट, हॉन्क्लेट व गारगोटी (quartzite) ही खानिने आढळतात.
- * जोलव चुनखडी ही खानिने कुप्पा प्रणालीतील खउकात आढळतात.
- * गारगोटी (quartzite) हे खानिन खउक धार्खाड व कुप्पा खउक प्रणालीत आढळतात.

Thankyou.....!!!

Geography By Abuj Patil
Link: @abujpatil

MPSC / UPSC / PSI / STI / ASO

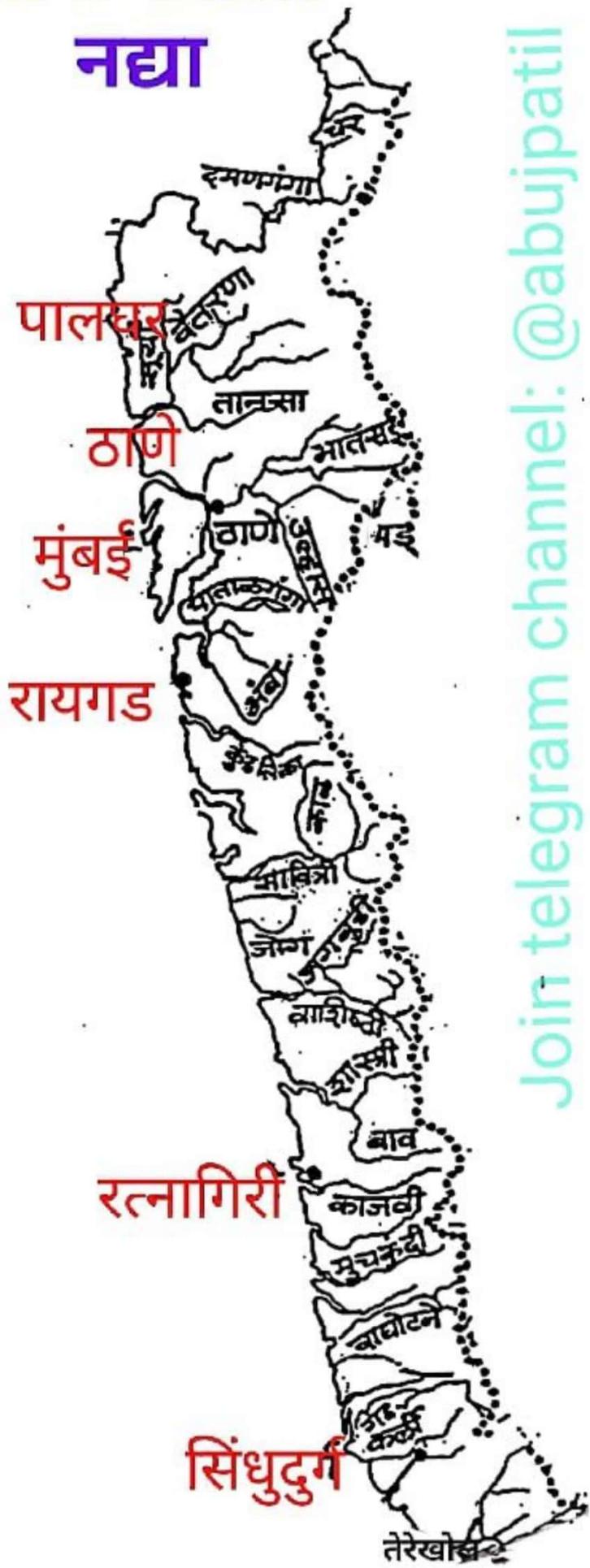
भूषणील

टॉपिक महाराष्ट्राची
नदीप्रणाली(भाग 1):
कोकणातील नद्या

Join Telegram channel:
@abujpatil

आकृत आबुजः
9689665611

कोकणातील नद्या

महाराष्ट्रातील नदीपूणाली

आबुज पाटिल
9689665811

महाराष्ट्रातील नद्या

कोकणातील नद्या

- सर्व पश्चिम वाहिनी
- अवकी लमुद्गाळ मिळाळ
- समांतर प्राकृप

पठारावरील नद्या

दक्षिण वाहिनी

- वृद्धा
- वेनगंगा
- झळवती

पश्चिम वाहिनी

- तापी
- नर्मदा

पूर्व वाहिनी

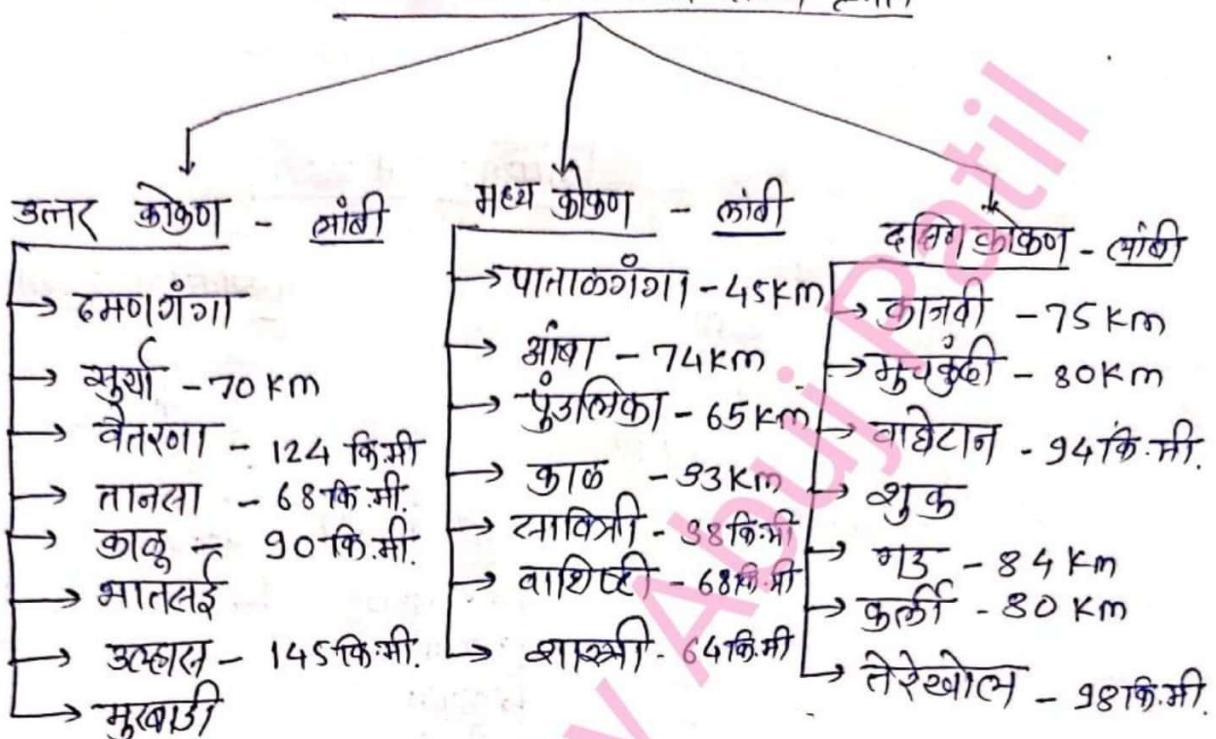
- धोडावरी
- भीमा
- कुछा
- पैनगंगा

* कोकणातील नद्या :-

- सर्व नद्यांचा उगम सख्याद्वारी पर्वताच्या पश्चिम उत्तराश्वर
- नद्या एकमेलीना समांतर वाहतात.
- सख्याद्वारीचा पश्चिम उत्तर निष्ठ असत्याने या नद्या वेगाने वाहतात.
- उत्तरेकडे दृमणगंगा ते दक्षिणेकडे तेरेखोल नद्यांच्या दरम्यान कोकणाच्या घिलार.
- नद्यांची दरावरी लांबी 49 ते 155 कि.मी.
- उत्तर छी कोकणातील दक्षिण लांब नदी या नदीची लांबी 145 कि.मी.

Geography By Abuj patil
Link:@abujpatil

कोकणातील नव्या उत्तर-दक्षिण क्रमांक

* कोकणातील नव्यांवशील घरणे :-

<u>घरणा</u>	<u>नवी</u>	<u>घरणा</u>	<u>नवी</u>
① मीऱ्हुसागर - वेत्तरणा		① भातसा - भातसा	
② तानसा - तावला		② सूर्या - सूर्या	
③ बाववी - मुरुडी		③ अप्पत्वेत्तरणा - वेत्तरणा	
④ मोरवा - पाताळगंगा		④ ओलावहळ - कुडलिका	

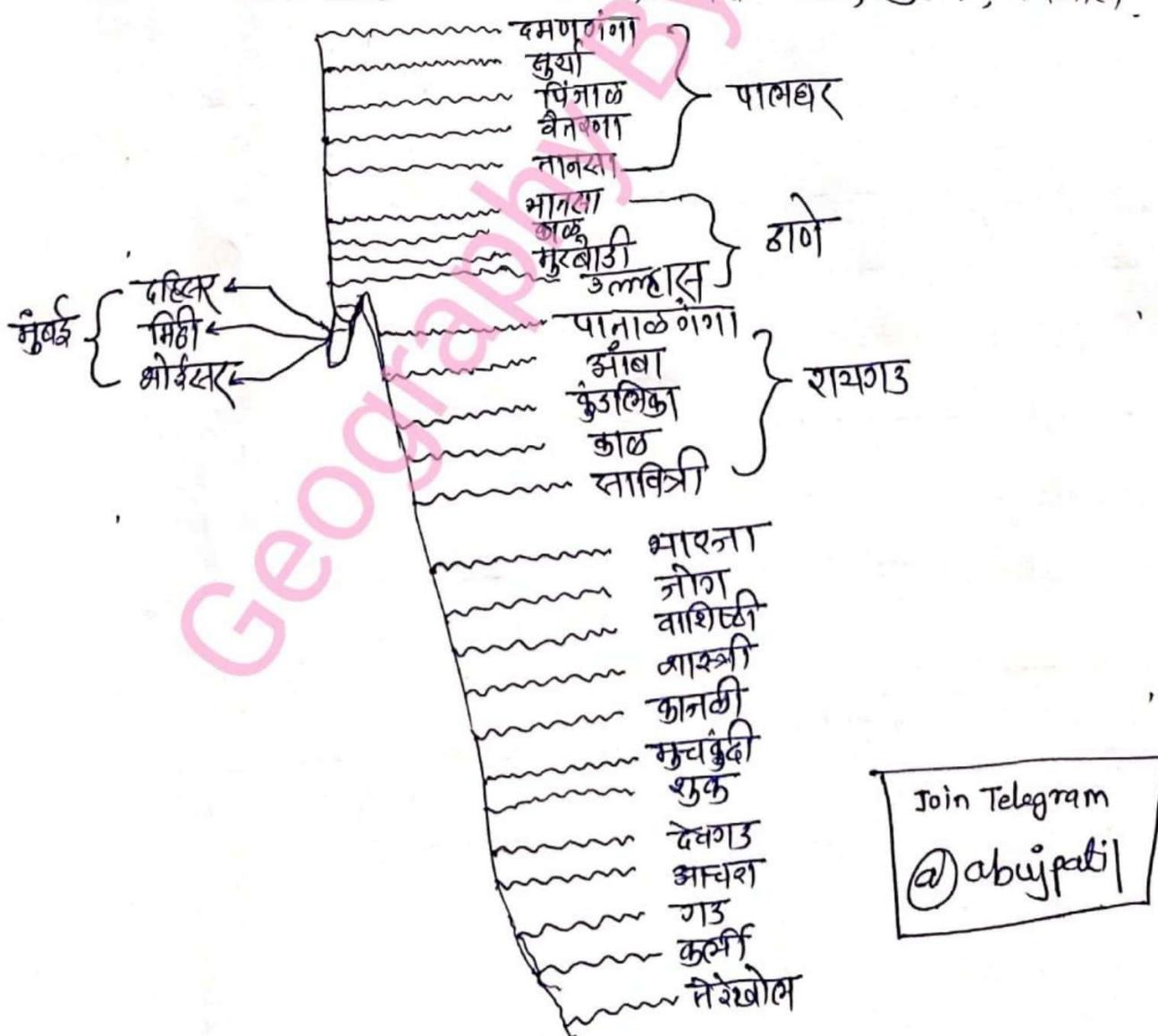
* कोकणातील नव्या व कागवशील शहरे :-

- उल्लाल → कर्जतवडाळे, मठी-मुळई, कुडलिका-रोला
- साविसी - पोणापूर व मलाड, जोग - दापोली,
- वाशिष्ठी - चिपळुण, गाउड - कणकवली, काळी - शनापूर

आषुन पाठील
९६४९६६५८।।

* कोकणील जिल्हानिषाय नव्या

- ① पालघर → दमणगंगा, सुर्या, पिंजाळ, वीतरणा, ताजसा
- ② ठाणे → भानसा, काळू, मुखाडी, उल्लाल
- ③ सुर्कळ → दलिसर, ओडिसर, मिठी.
- ④ रायगड → पाताळगंगा, शोगाळी, आंबा, कुडलिका, काळ, छोड, गांधार, सावित्री.
- ⑤ छत्तीसगढी → भारना, जोगा, नगदुडी, वाशिष्ठी, शास्त्री, कानली, मुच्कुदी, कानवी, शूक
- ⑥ सिंधुदुर्ग → देवगड, अस्वरा गड, कुर्मी, तेश्वोल

Join Telegram
④ abujpatil

MPSC / UPSC / PSI / STI / ASO

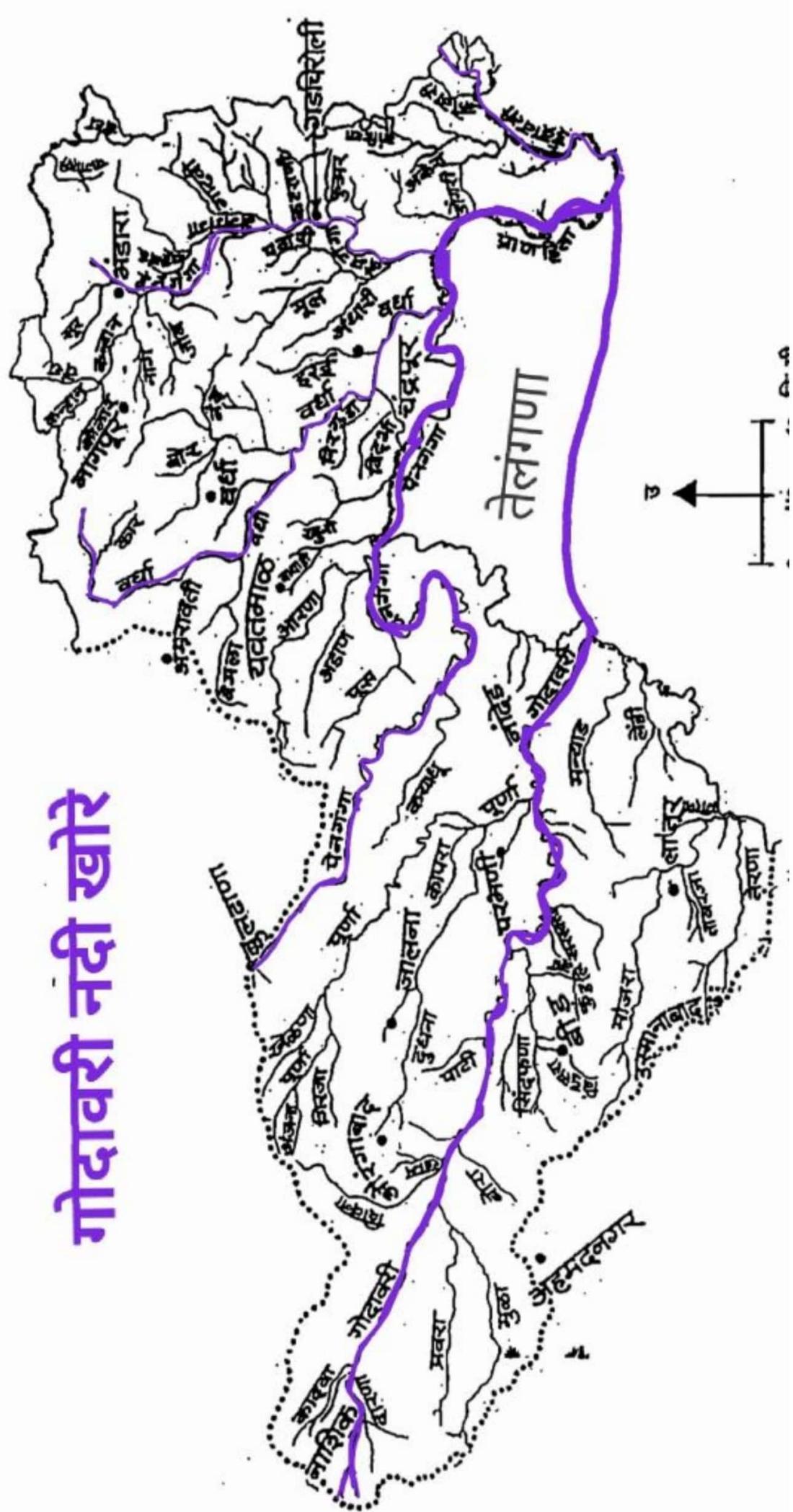
भूगोल

टॉपिक महाराष्ट्राची नदीप्रणाली (भाग 2):
गोदावरी नदी प्रणाली

Join Telegram channel:
@abujpatil

आकृत आबुजः
9689665611

गोदावरी नदी खोर

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

आबुज पाटील
9689665611

गोदावरी नदीपुणाली

* प्रायमिक माहिती :

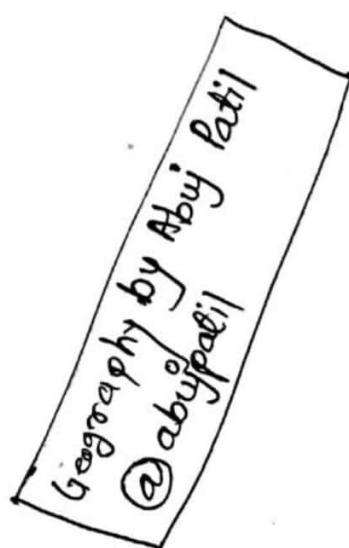
- गोदावरी नदीखोरे हे भारतातील दर्शकु उपरोक्ते असणारे मुख्य नदीखोरे आहे.
- महाराष्ट्रामध्ये गोदावरी नदी खोरे हे बांधा ठरिश्चंद्र- बाभाबाट व लातमाळा- अजंठा या दोन ओंगरू शंगंच्चा दरम्यान पलवलेले आहे.
- संपूर्ण गोदावरी ओन्यानि महाराष्ट्रामध्ये ४९%, छोप व्यापारामध्ये आहे.

* गोदावरी ओन्याचा अनुकीय प्रदेश :

- या ओन्याच्या पहिल्या टप्प्यात नाशिक जिल्ह्याचा दक्षिण, तर नगर निल्हाचा उत्तर आण व मराठवाड्यातील दक्षिण जिल्ह्याचा दक्षिण.
- पुढे विद्युतील थांरा, गोदावरी, नागपूर, वर्धा यवतमाळ, चंद्रपूर व गुडिंगोली या निल्हाचाढी दक्षिण गोदावरी ओन्यात होतो.

* महाराष्ट्रातील गोदावरी नदीखोन्याचे उपविभाग :-

- गोदावरी खोरे.
- गोदावरी- पूर्ण खोरे
- मांजरा नदी खोरे
- वैनगंगा खोरे.
- वैनगंगा खोरे
- प्राणलीता खोरे
- ढङ्गावती खोरे.

आबुन पाटील
9689665811

* शोधावरी नदी :-

- मुख्य नाशिक-जिल्हातील खंडकेश्वर या ठिकाणी जम्हारी देशी (उंवरावर)
- सांकी → रकूण - 1465 कि.मी (wikipedia)
 - महाराष्ट्र - 668 कि.मी.
- उपनदी
 - आया (उत्तरेकडून) : दाऱवा, शिवाना, घासम, दुधना, दलिग पूर्णा, प्राणवीता, ड्रावंती
 - उनाया (दक्षिणेकडून) : दाऱवा, प्रकरा, मुळा, बोर, तिंधफणा, मांजरा व मन्याडु
- प्रवाहमार्गातील शहरे : महाराष्ट्र, तेलंगाणा, झारखण्ड
- लागशाळ मिलने अनभेद्धी (आंध्रप्रदेश)
- मुख्यान्वत द्वीप वितरिंकिंमध्ये विभाजन
 - ① शोतमी
 - ② वसिष्ठा

* द्रव भूमिका :

- सांकीनुसार, शोधावरीचा नवात 92 वा तर भारतात उत्तरा क्रमांक आहे.
- शोधावरीचा दलिग भारतातील ठंडा, आसे म्हणतात.
- शोधावरीने भारताचे 10% द्वीप व्यापलेले आहे.
- * शोधावरी नदीकाठवरील शहर ; नाशिक, गंगाखडे, अस्साव कोपराव, फुणावे, पैठण, नंदेड, दामोदार, किंवद्या.

Geography by Atul Patil
Link: @atulpatil

* गोदावरी नदी के उपनदियाः-

उप नदी	उगम	संगम	माली (km)
दावा	कुलंगिती दुर्ग (दग्नपुरी)		77 km
प्रवरा	मंडसरा (छत्थिंदु डॉगर)	नेशाला	200
खिंधफारा	चिंदी ली (बीड़ि)	मंगरथ (बीड़ि)	
शिवना	अजिंठा डॉगर (बोलनाथ)	सावरकुड़ा (हांगापुर, नाशिक)	
खाम	चौक्या डॉगर (देलनाळाटे)	जागेश्वरी (झोइगाबाद)	
आद्वा	की डॉगर (नाशिक)		74 km
मांजरा	बालाघाट डॉगर (भीड़ि)		725 किमी

* गोणकी- पूर्णा और (द्वितीय पूर्णा) :

→ उगम- अजिंठा डॉगर (गोताळा अभयास्थान)
 → लंबी- 273 कि.मी.
 → गोदावरील मिळते- कुट्ठेश्वर (परभणी)

उपनदिया

→ अव्या- धामणा, खोलणा

→ उजव्या- अंजना, गिरजा, छपरा, डुधना.

* द्वितीय पूर्णा नदीवर खडकपूरी, शेलदरी व लिंगेश्वर ही धरणे आहेत.

* डुधना नदी ओइगाबाद जिल्ह्यात वेळत डॉगरात उगम पावते व 175 कि.मी वाला नाडून परभणी जिल्ह्यात हट्टा येते द्वितीय पूर्णा नदील नाडून मिळते.

* मांजरा नदीच्यारे :-

- उगम - बालाधार ऊंगरात (पाठेदा, बिड)
- वहनमार्गातील शहरे - महाराष्ट्र, कर्नाटक
- लांबी - ७२५ कि.मी.
- गोदावरीचे मिळते - गोदावरी (मांडळ)
- उपनद्या
 - अव्या - रेना, लिंगा, लेंडी, मन्धार
 - उनव्या - तावरजा, तेरणा.

इतर महत्वाची माहिती :

- या नदीवर बिड जिल्ह्यात केजमध्ये मांजरा प्रकल्प व राग्यात निरामयाग्रह प्रकल्प आहे
- बांद्रा ले याच मांजरा नदीच्या काढवर वसलेले झाहे.
- मांजरा नदी बिड, उभानावाद, बांद्रा नोंद्वेद था ०५ निरुद्धारुन वाढते.
- बिड निरुद्धारी दणिण सरहद्दी था नदीमुळे तयार होते.

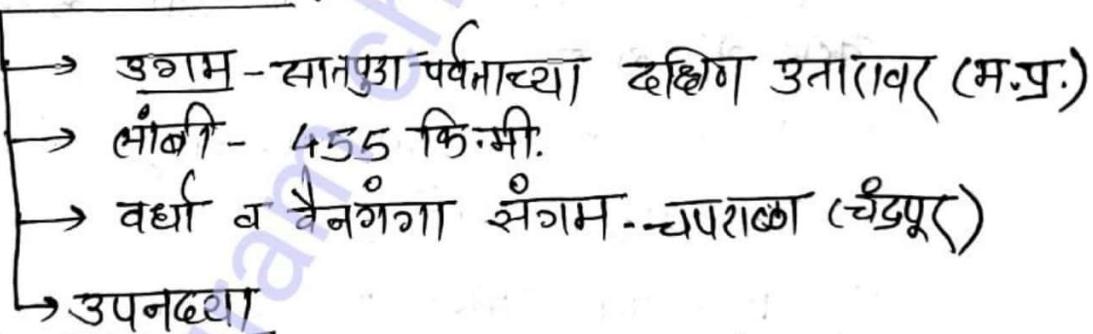
* पैनगंगा नदी च्यारे :

- उगम - अर्निंदा ऊंगराच्या आशेय उतारावर.
- मुख - चङ्कपूर निरुद्धारील बलभारपूर येथे वर्धा नदीला जाऊन मिळते.
- लांबी :- ४९५ कि.मी.
- उपनद्या → उजव्या - कुयाघु
 - अव्या - पुस, इडग, आदगावनी, वाधाडी, चुनी वालिहमी.

* पैनगंगा नदीविधारी द्वारा महत्वाचे :

- यवतमाळ जिल्ह्यात दक्षिण पूर्व व हिवरा ले केन घरणे पैनगंगा नदीवर आले.
- पैनगंगा नदी ठी बुमाढाणा, वाशिम, हिंगोळी, यवतमाळ नांदेड व चंद्रपूर या ०६ जिल्ह्यातून वाढते.
- पैनगंगा नदीवर यवतमाळ जिल्ह्यात सहस्रकुंड घाबधवा आहे.
- पैनगंगा छी विभागीय सर्वत भाव नदीआहे
- या नदीने वाहिव व यवतमाळ जिल्ह्यांची दक्षिण दिसा निश्चित केली आले.

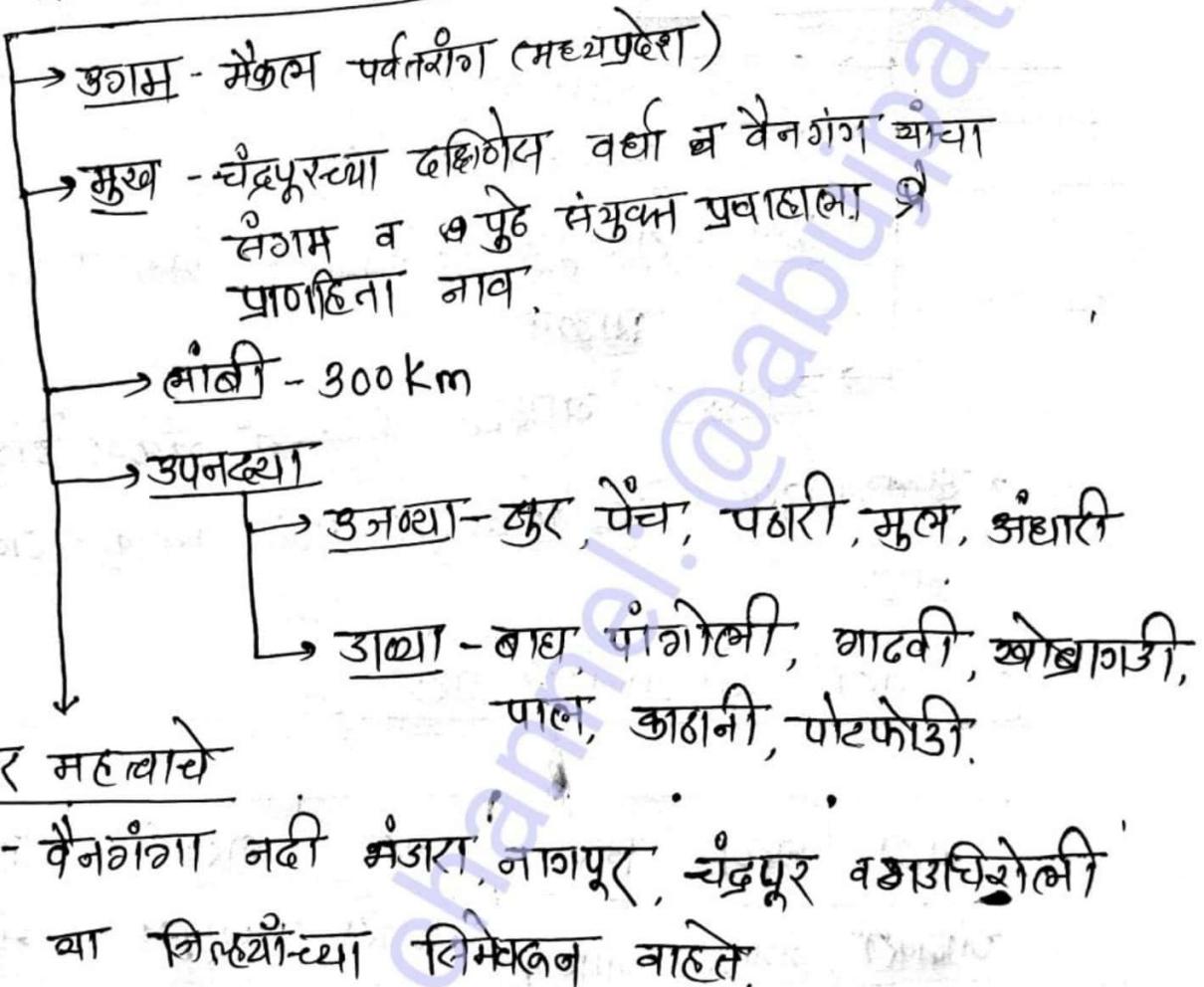
* वर्धा नदी योटे :-

इतर महत्वाचे :-

- वर्धा व पैनगंगा खांच्या संयुक्त प्रवाहाभा प्राणघिता सूर्णनात.
- ले मठाराष्ट्रातील सर्वत भाँब दक्षिण वाष्णवी नदी.
- यवतमाळ जिल्ह्यात शमतीर्थ येथे वर्धा व रामगंगा नद्यांचा संगम होतो.

* वैनगंगा नदी खोरे

* प्राणहिता नदी खोरे

- चंद्रपूर निल्यातील चपराळ्यानवळ वर्धा वैनगंगा
या निल्यांत्या लंगम हेतो व पुढे या लंगुका
प्रवालाभा प्राणहिता मुक्तातात.
- मुख - गाडिशेभी निल्यातील लिरांचा या
छिणी गोलावशीस मिळते.
- लंबी - 113 Km (Wikipedia) & 117 Km (खदी)*
- प्राणहिता नदी ही महाराष्ट्र व तेलंगणा आ
महाराष्ट्री सरहड्हु निर्माण करते.

* द्वितीय नदी खोरे

- उगम - ओडिशा
- लंबाई - ८९० Km
- मुख्य - सोमकूर (ठाडचिरेली) येथे घोटावशील
सिळते.
- उपनद्या - बांधिया, अंकिया, अंकेश, ऊंगरी व ऊंगरी.

* कालीतगुमध्ये द्वितीय नदीसाठी विक्रुट घबघा प्रसिद्ध आहे.

गोदावरी व्यो-यातील घरणे :-

नदी	घरण	जिल्हा	नदी	घरण	जिल्हा
गोदावरी	गोंगापूर	नाशिक	गोदावरी	विष्णुपूरी	नाशिक
गोदावरी	जायकुवाडी	झोटगावाड	शिवना	अंबाडी	ओरंगाबाद
प्रवरा	भंडरा	अंबरग	प्रवरा	निळवंडे	अहमदनगर
कापरा	वंशुर - मध्यमश्वर	नाशिक	गोदावरी	बाबली	नाशिक
तिंदफला	मनमाव	बिंडु	कापरा	कापरा	परभणी
द. पूर्णा	चेसदी	हिंगोळी	मंजरा	मंजरा	बीड
द. पूर्णा	लिंदेश्वर	हिंगोळी	विंदुसरा	विंदुसरा	बीड.

* नाशिक - जिल्ह्यातील गोंगापूर घरण हे आशतातील पहिले मातीचे घरण आहे.

* जायकुवाडी घरणाच्या नम्बाणायास नायकागर असे म्हणताल.

*गोदावरी योत्यातील नद्यांची लंगमत्थके:

नद्या	लंगम	जिल्हा
गोदावरी - कादवा	नांदूरमध्येश्वर	नाशिक
गोदावरी - प्रवरा	टोळे	अ' नगर
प्रवरा - मुळ	नेवासे	अ' नगर
प्रवरा - महळ्यांगी	लंगमनेर	अ' नगर
गोदावरी - प्राणठिता	नगरम (लिंगेचा)	गाविशेळी
गोदावरी - मांजरा	कुडलवाडी	नांदेड
वैनगंगा - लुट	भंडारा	भंडारा
वेण्णा - वैनगंगा	चपराळ	गाविशेळी
कुळान - खेंच	कामठी	नाशिक
गोदावरी - ढंडावती	सोमन्दर	गाविशेळी

* नेवी व आठवतील शहर

- कुयाधू - हिंगोली
- दर्क्की - वेंडपूर
- नाश - नाशपूर
- . कुळान - कामठी
- . वैनगंगा - भंडारा
- प्रवरा - नेवासा, लंगमनेर

- सिंधफांडा - मानलगाव
- बिंदूलरा - बीडी
- मांजरा - भास्तुर
- थाम - ओशेगावाह
- गोदावरी - नाशिक, खेंच, नांदेड

भूगोल

टॉपिक महाराष्ट्राची नदी प्रणाली
भाग 3: भीमा नदी खोरे

Join Telegram channel:
@abujpatil

आकृत आलुजः
9689665611

भीमा नदी खोरे

@abujpatil

* श्रीमा नक्की खोरे :

- उगाम - दल्हणाडी पर्वतातील पुणे मिठ्ठातील श्रीमारंकर या छिणी
- सौंबी - एकूण - ४६० कि.मी.
- महाराष्ट्रात - ५१ कि.मी.
- ओ-याचा विलारूः पुणे, सोलापूर, मातारा, सांगमी, अहमदनगर, उत्तमानागढ, किंवा
- नक्कीमुख : कुर्नाळातील कुरुकुडी चेंगे, कुण्डा नक्कीला जाढुन मिळते.
- उपनिषदा
 - अव्या - वेळ, घोड, मिना, बेरी.
 - उनव्या - भासा, चङ्गायणी, सुळा-मुळा, निरा, माण, कोर.

अतर महत्वाचे :-

- महाराष्ट्रामध्ये श्रीमा नक्कीची लांबी कुण्डा नक्कीपेहा जास्त आहे.
- महाराष्ट्रामध्ये श्रीमा नक्कीचे खोरेक्षेत्र कुण्डा नक्कीपेहा जास्त आहे.
- श्रीमा नक्कीने पंढरपूर (लोलापूर) या छिणी वळण घेतल्याने तिचा चङ्गासारखा आणार घेतल्याने चङ्गभागा मृणतात.
-

श्रीमा नक्कीचे खोरे उत्तरेभा छङ्गिंदू - बालाहाट डोंगर व दक्षिणेभा क्षंभूमठोडेव डोंगरी हृषिकृष्ण याच्या दरम्यान पसरलेली आहे.

* शीमा नव्यांच्या उपनिषदीचा उल्लंघन व लंगमः-

आवृत्त पाठीक
9689665611

नदी	उगम	मुख्य नदीस मिळवाचे छिणा
सीना	हरिष्कंद ऊंगर (झानगर)	कुंडल (सोनापूर) येथे शीमा नदीस मिळते.
घोउ	शावडिवडी (जुन्नर)	सोंगवी दुमाका (झानगर) येथे शीमा नदीस मिळते.
नीरा	शोशठाव (ओरे)	नरसिंगपूर येथे शीमा नदीस मिळते.
कुकडी	ननेखडी (जुन्नर)	शिरस येथे घोउ नदीस मिळते.
सुळा	वेट्हे (पुणे)	
इंद्रायणी	भोजावळा (पुणे)	तुळापूर (पुणे) येथी शीमा नदीस मिळते.
वेळवंडी	ओर (पुणे)	
आमा	आमनेर (पुणे)	पिपळवळा (पुणे) येथे शीमीत मिळते.

* शीमा - सुळा - सुठा या जलव्यांचा लंगम रांजणगाव (पुणे) येथे लेण्ठो.

* इंद्रायणी व शीमा यांच्या लंगमावर अलगेल्या तुळापूर या छिणी द्वयान्यांचे दुसरे छत्रपती, शिवपुत्र रांभाजी महाराज यांची दमाई आहे.

* नव्या व कानवलिभ काहेरे

नदी	कानवलिभ काहेरे	नदी	कानवलिभ काहेरे
सुळा-सुठा	पुणे	मामा	शानशुद्धनभार (खेड)
कुळा	सासवड, नेश्वरी, मोरगाव	वेळवंडी	ओर
इंद्रायणी	देढ, आळंदी	कुडी	झोऱ्यार (भाष्टविनायक)
शीमा	पंदरपूर	बाणगंगा	फलटा
		माण	दछोवडी

* श्रीमा नदी और यातिरिक्त धरों

नदी	धरों	नदी	धरों
श्रीमा	पालकमान (खोड़) उननी (बँद्रापुर) मटोबा (कौड़)	घोड़	टिंभ (झाँडेगाव)
बँद्रायणी	वलवण (भोगावक) तोकरवाडी (मावळ) बूशहिंम (भोगावक)	कुकड़ी	येळगाव पिंपळगाव } चुनर माणिकडोड
मुठा	ऐमधर (मुळशेरि) खड्कवालका (पुणे)	अँबी	पानशेत (पुणे)
मोशी	वरसगाव (मोशी)	वेळडी	आटधर

* धरों के नामांशयाचे नाव

आटधर - येलानीकुळ नामाशय

पानशेत - लानानी सागर

वरसगाव - वीर बाजी पालमकर नामाशय

माणिकडोड - वाणीसागर नामाशय

चुनरी - यशवीर सागर.

Biography By Abuj Patil
©abujpatil

भूगोल

टॉपिक महाराष्ट्राची नदी प्रणाली
(भाग 4): कृष्णा नदी खोरे

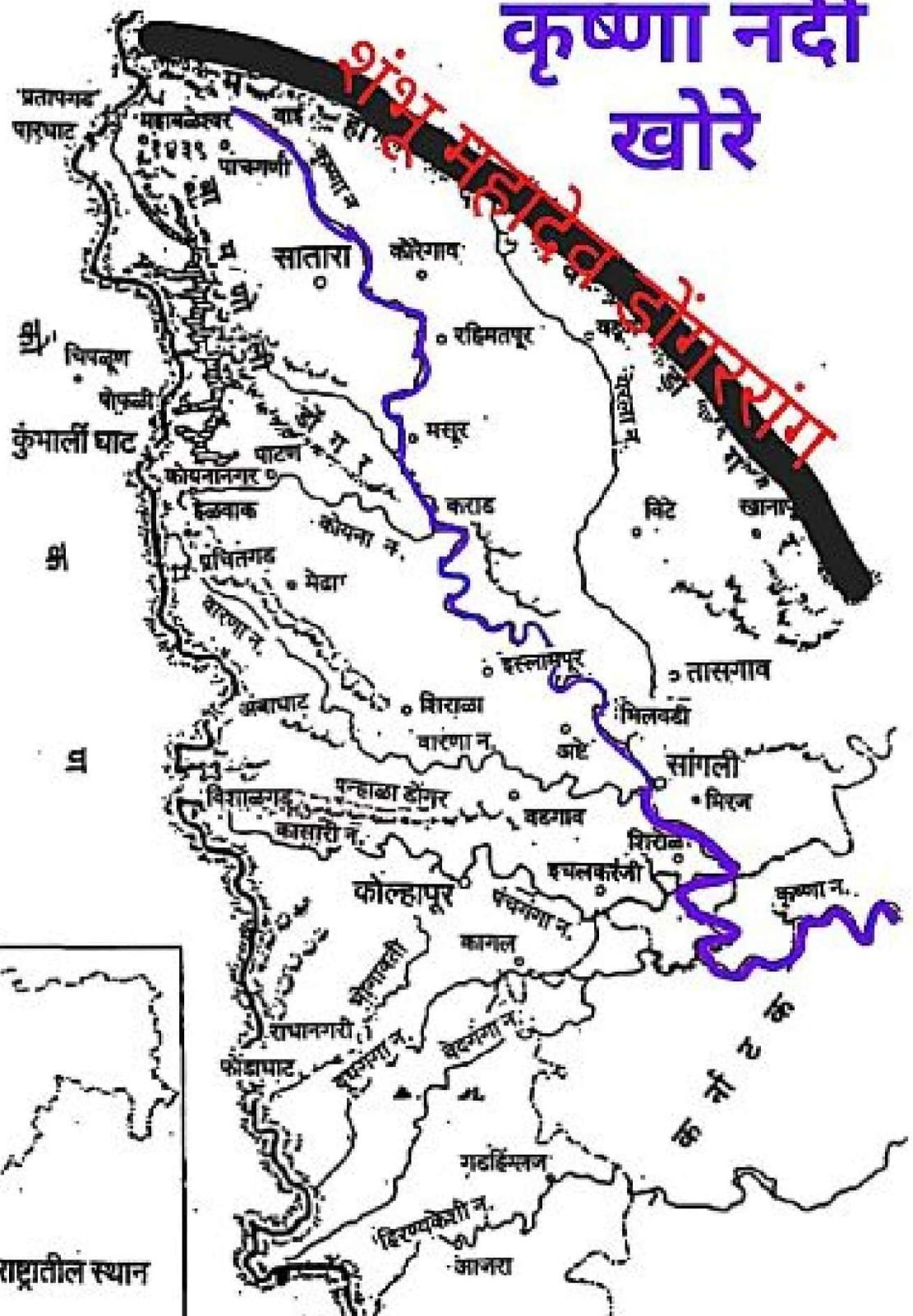
Join Telegram channel:
@abujpatil

आकृत आलुजः
9689665611

कृष्णा नदी खोरे

@abujpatil

अ
१
२
३
४
५

महाराष्ट्रातील स्थान

* कृष्णा नदी योरे :

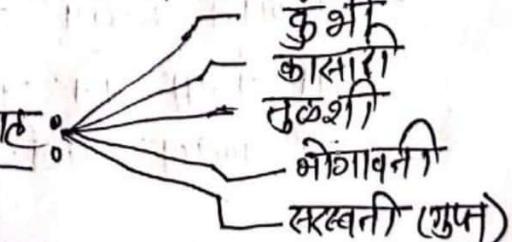
आबुल पाटील
९८९६६५८११

- उगम - महाबळेश्वर (समुद्रसपणारिकाल १२० मी ऊंचविर)
- सांबी → एकूण - १२७० कि.मी. (सवधी)
- मंठराष्ट्रात - २४२ कि.मी.
- वहनभागातील शंखे - महाराष्ट्र, कर्नाटक, गोवा व आंध्रप्रदेश
- नदीमुख - मत्थानीपट्टणम (आंध्रप्रदेश) येथे बंगालभूमि उपसागरास मिळते.
- उपनद्या -
 - उत्तरा - चेरळा जीमा
 - उज्ज्वा - वेणा, कोयणा, वरणा, पंचांगा, तुंडगंगा व वेदगंगा, घट्टप्रभा.

* उत्तर महात्वाचे :-

- महाराष्ट्रामध्ये अमीमा व कृष्णा नद्यांची योशी शिंशु महादेव उंगीर शिंगमुळे वेगळी झाली आहेत.
- कृष्णा नदी महाराष्ट्रातील तातारा, सागरी व तोळापूर नित्यात्मन वाहते.
- महाबळेश्वर या डिगी कृष्णा, कोयणा, वेणा या पूर्ववाहिनी तर सावित्री व गायत्री या पश्चिम वाहिनी क्षेत्र पाच नद्यांचा उगम होतो.
- पंचांगा ही कृष्णाची प्रमुख उपनदी झालून था नक्कीच्या कानवर तोळापूर व द्वचलकंजी ही शहरे व सलिली आहेत

पंचांगा (०५ नद्यांचा लंसुक्त प्रवाह)

आषुन पाटील

९६४९६६३८।।

कृष्णा, नेहिंच्या उपनिषद्या :-

नदी	उग्रम	कृष्णेश्वरी संगम	लांबी
कोयणा	महाबिश्वर	कुशात् (प्रितिसंगम)	११७ कि.मी.
वेणा	महाबिश्वर	माहुभी	८५ कि.मी.
पंचगंगा	लखाड़ी पर्वत (कोल्हापुर) नुसिंहवाड़ी		४४ कि.मी.
भीमा	भीमाशंकर (फुले) कुलगुडी (करार्ले)		४० कि.मी.
वारणा	मत्थाड़ी (लांगली) पर्वत हटिपुर (लांगली)		
येळा	मुख्कोबाडी (लालार)	ब्रह्मण्डा ल (लांगली)	१२५ कि.मी.
घटप्रभा	लखाड़ी (सिंधुरुर्ग)	वागलांगोट (करार्ले)	२८३ कि.मी.
वेदगंगा	ह्यूमतेधार (कोल्हापुर)	देवेवाड़ा	६६ कि.मी.
द्विगंगा	सिंधुरुर्ग	चेडूर (करार्ले)	

* कृष्णा चौथातिल नदी काठवरीले शहरे :

कृष्णा - वार्दि, कुशात्, सांगली, झोडुंबर, नुसिंहवाड़ी

पंचगंगा - कोल्हापुर, वच्चबुकुरी

भीमावती - शाहनगरी

द्विगंगा - काठवरी

वाणगंगा - फलटो

* कोयणा व कृष्णा यांच्या द्विगंगावर असलेल्या कुरात् घेविल प्रितिसंगम येथे महाशाष्ट्राचे पहिले सुख्यमंभी वशकूऱ्याव द्वि. चण्डाण यांची समाधी आहे.

① abujpatil

आबुज पाटील

९६८९६६५६।।

कृष्णा खो-यातील घरणे :-

जिल्हा	घरण	नदी	जिल्हा	घरण	नदी
सातारा	कोयणा	कोयणा	कोल्हापूर	सिल्लारी	सिल्लारी
	अळेर	वेळा		शावानगरी	ओगावती
	धोम	कृष्णा		उक्कमावडी	झुंधगंगा
	चेळवडी	चेरळा		कुळशी	कुळशी

- * सांगली जिल्ह्यात वारळा नदिवर चांदोली घरणा आहे.
- * कृष्णा नदीच्या भारतातील एका घरे द्वोप्रापेकी २७% देश महाराष्ट्रात आहे.
- * पंचगंगा नदीभा कोल्हापूरची अंदिनवाढीनी मुळातात.
- * कोयणा नदीला माळवाडीची आव्याभासी हस्तीमुळातात.
- * कृष्णा नदीने काढी उमाणात कोल्हापूर व सांगली आ दोन जिल्ह्यांची सिमा तयार केलेली आहे.

Thankyou...!!

Geography By Abuj patil
Link: @abujpatil

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

भूगोल

टॉपिक: महाराष्ट्राची नदी प्रणाली
(भाग-5): तापी नदी खोरे

**Join Telegram channel:
@abujpatil**

**आकृत आवुजः:
9689665611**

तापी नदी खोरे

@abujpatil

* तापी नदी खोर

ଆକୁଳ ପାଠୀଙ୍କ
୨୫୮୯୬୬୫୮୧୧

→ उथाम - मुलताद्व (म.प्र.), महोदेव उंगररंग

→ भावी - एकूण - ७२४ कि.मी.

महाराष्ट्रान - 208 फि. मी.

→ पुवाठमार्ग- उगमानंतर अमरावती जिल्हापास्चि उत्तर
लिमा ५९ कि^m → मध्यप्रदेश → बंजलगढ़

शुरतनवल

शुद्धतनवल्ल भरकी समुद्रताला

← राजस्थान

गिरहाचा तिळ
बन्हाणपूर चिडी
जपवळ महाराष्ट्रात

→ उपनिषद्

→ उनव्या-१^{की}, शोपर्फ़, अलगावती

झुनेर, शुक्ली, दुक्ली

→ आठवा - बुर्दी, पांझरा, बोटी, छांजनी,
गिराव, बाल्हर, श्रीगावती, पूरा.

कल्प महत्वाद्यः-

- तापी ही महाराष्ट्रातील खर्वांचिकृ सांबीटी पाईचिम वाहिनी नदी आहे.
 - तापी नदी उलेला सातपुडा पर्वत व कलिशेत्र सातमाळा अंगिठा उंगर यांच्या दरखान वाहते.
 - तापी नदी अचक्कीत्या भागात्तन वाहते.
 - गिरणा व पूर्ण या तापीत्या प्रमुख उपनद्या आहेत.
 - महाराष्ट्रात दोनकोळा प्रवेश करणारी नदी - तापी नदी.

Geography By Abuj Patil

Link: abujpatil.com

आबुज पाटील
9689665811

पूर्णा नदी :

- छत्रम - गाविभगड ऊँगर (अमरावती)
 - वरुनमार्ग - अमरावती, अंगोला व बुक्काणा, जळगाव
 - तापी-पूर्णा संगम - चौंगेव जळगाव
- उपनद्या
- उजव्या (दाढिग वाढिनी) - वाण, काढावर, चैद्यागा, अरणा
 - उव्या (उत्तर वाढिनी) - नक्कीरा, विश्वभागा, ज्ञानठोगा, मोणा, कौटेपुणी
- * पूर्णच्या उजव्या उपनद्या गाविभगड ऊँगरशत उगम पावतात व दाढिठेकडे वाहत येण्याने पूर्णेला मिळतात.
- * पूर्णच्या उव्या उपनद्या, अलिंठ ऊँगर शंडोच्या उत्तर उतारवर उगम पाहून उतरेकडे वाहत नाहून पूर्णेस मिळतात.

छिरणा :-

- उव्या - सातमाळा ऊँगर शंडेतील चांदोर टेकडी.
 - तापी - छिरणा संगम रोमेश्वर (जळगाव)
- उपनद्या - आस, मोलप, पांजण.

* छिरणा नदी महाराष्ट्रातील नाशिक व जळगाव था आणि येण निघायात्नुन वाहते.

Geography By Abuj Patil
@abujpatil

आबुज पाटील
9689665811

* तापी घो-यातील नदी कागवरील शहरे :-

नदी	कागवरील शहर	नदी	कागवरील शहर
तापी	- असावळ, - सारंगेश्वर	गोमद्दे	- शालाबा - प्रकाश
शिरणा	- जळगाव - मालेगाव	बोरी	अंमळनेर
पांजरा	छुळे	मात	जोगाव
बुराई	विंद्यशेत्रजा	मोरा	अजोला
		नळगंगा	मध्यकापूर
		तिमूर	वाळिलगाव

* तापी घो-यातील दौँगमं थिले

ठिकाण	नदींदौँगम	ठिकाण	नदी दौँगम
कृष्णेश्वर(छुळे)	तापी-पांजरा	शामनिर्थ	पुणी-चंद्रभागा
प्रकाश	तापी-गोमद्दे	अंकुरा	पुणी-मोरा
चांगदेव	तापी-पुणी	शिरणा-मोरा	मालेगाव
सिंद्युडाना	तापी-बुर्डी	मालेगाव	शिरणा-मोरोम
शमिश्वर	तापी-शिरणा	मोरोद	तापी-अनेर

* तापी घो-यातील धरणे :

धरण	नदी	गिळा
नातण्ठी	तापी	जळगाव
चणाळापूर	शिरणा	नाशिक
दलिगाव	शिरणा	जळगाव
महान	कोटपूणा	अकोला
नथद	पांजरा	छुळे

Geography By Abuj patil
② abujpatil

धरण	नदी	निल्हा
अनेक नदियाँ	अनेक नदियाँ	छुळे
वाधूर	वाधूर	बुभंगा
फोफर	बुराई	नक्काव
पाड़लसा	तापी	धुळे
कुली	गोमती	नंदुरवार

@abujpatil

ताणी चौथातील नदियाँ उगम :-

नदी	उगम	निल्हा
पुणी	मेलधार	अमरावती
कोटपुणी	आजिंठा ऊंगर	वाशिम
मोरणा	अजिंठा ऊंगर	वाहिम
दानंदी	नागसिंहा	बुभंगा
वाधूर	आजिंठा ऊंगर	झोटोगाबाद
चिरणा	द्वारगांगा	नाशिक
पांजरा	पिंपळगढे	धुळे

geography by abujpatil

आशुन पाटील
9689665811

भूगोल

टॉपिक: महाराष्ट्राची नदी प्रणाली
(भाग-6): नर्मदा नदी

**Join Telegram channel:
@abujpatil**

**आकृत आवुजः:
9689665611**

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

नर्मदा नदी खोरे

आबुजा पार्टील
9689665611

→ उग्रम - अमरकंठक (मैक्स उंगर, मध्य प्रदेश)

→ लोवी : 1312 कि.मी. यापेक्षी महाराष्ट्रात 54 कि.मी.

→ कहन मागातिल रान्य - मध्यप्रदेश → महाराष्ट्र (नंदूरबाबा) गुजरात

→ नदीमुख - खंबातचे आखातात अरवी समुद्रात सिंधते

→ उपनदिया (भारतातिल)

→ उद्या
→ उम्रावा - गणेश, तवा, ऊळी, सकर, शेर

→ उनाया - कुरम, बाळा, भोळार, हिरण.

* डतर महत्वाचे :-

- तवा ही डतर वाढीनी नदी नामदेही दरवात मोठी उपनदी आहे.

- नर्मदा नदीच्या रक्कूण खोरे लोपापेक्षी फक्त 2% भाग महाराष्ट्रात वेतो. (66% मध्यप्रदेश व 12% गुजरात)

- उत्तरेभा - वेद्य पर्वत व कलिगिभा सातपुडा पर्वतांच्या परम्यान नर्मदा नदी खोरे पसरेभेबे आहे.

- नर्मदा ही भारतातिल सर्वात मोठी व भारतीय उष्णकूटातील पाचवी दरवात मोठी पश्चिम वाढीनी नदी आहे.

- नर्मदा नदीवर नवलपूर जवळ धुवांधार धबधबा आहे.

- नर्मदा नदी भेड्याव भेड्याच्या हंमर संगमरवशच्या दाळूक्तुन वाहते.

@ abujpatti

આબુજ પાટીલ
9689865811

- નરમદા નદીચ્યા ખોન્યાલ સરદાર સેતેવર વ નરમદાલાગર
હી દોન મોઢી ધરણે આછેન.

* જગતિલ સરળ ઊંચ અસભેલા statue of unity હા
સરદાર વલભભાઈ થંધા પુતળા ગુજરાત મધ્યીલ રાજપણિકા
શહીનવળ નરમદા નદીતિલ લાઘુ બેટાવર રહ્યા રહ્યે ના
આછે.

- નરમદા નદીચ્યા સુખાજવળ થંધાતચ્યા આખાતાત આબ્દ્યા બેટા આછે.

* નરમદા નદી તિશવરીલ શહેર :- (સસ્તિક્ષેપક)

(પૂર્વેક્ઝન - પણ્ચિમેફેડ ક્રમાને)

- ગબલપુર - શેડાટ - ઓંકારિશ્વર - મહેશર - રાજપણિકા - ભરેચ

મધ્યપ્રદેશ

ગુજરાત

* નદી ખોન્યાની વ્યાપલેને મહારાષ્ટ્રાતિલ છેઓ :-

1) ગોદાવરી ખોરે (ઉપખોન્યાદાહ) - 49 %.

2) ભીમા - હુણા ખોરે - 22.6 %.

3) તાપી - ખોરે - 16.7 %.

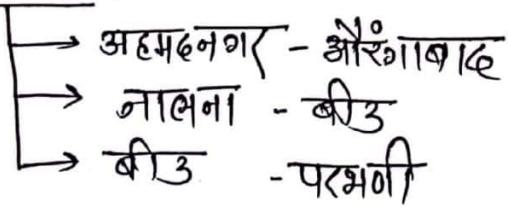
4) કોણગાતીલ નદ્યોચે ખોરે - 10.7 %.

5) નરમદા નદી ખોરે - 0.5 %.

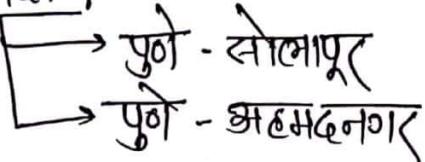
Join Telegram Channel : @abujpatil

* नद्यांनी तयार करलेल्या जिल्ह्यांच्या सिमा :-

* गोदावरी नदी :-

* भीमा नदी :-

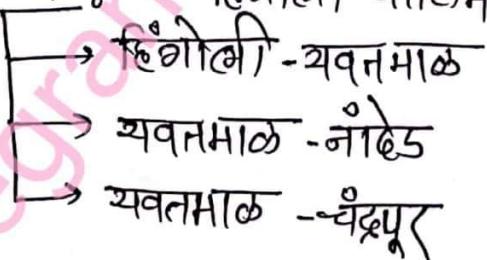
* कृष्णा नदी :- संगमी - कोल्हापूर

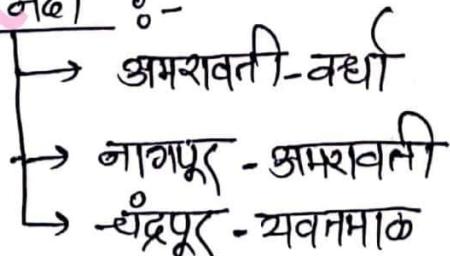
* चीरा नदी :-

* पैनगंगा नदी :- हिंगोली - वाटीम

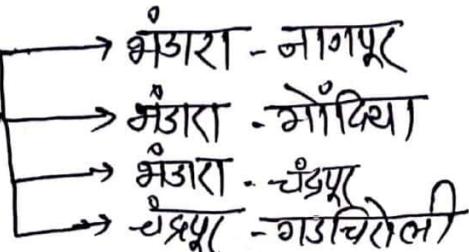
* वधा नदी :-

* शकु → शलाशिली - लिंदुदुर्ग,

* साळिली → रायगड - रत्नाशिली

* वैनगंगा नदी :-

आबुज पाटील

9689665811

भूगोल

महाराष्ट्रातील
टॉपिक: वनसंपत्ती(भाग-1) : वनांचे
प्रकार व प्रमाण

Join Telegram channel:
[@abujpatil](https://t.me/abujpatil)

आकृत आवुजः
9689665611

महाराष्ट्रातील वने

अरण्ये	प्रदेश	वृक्षांचे स्वरूप	वृक्षांचे प्रकार	आर्थिक महत्त्व
(१) उष्ण कटिबंधीय सदाहरित अरण्ये	२०० सें. मी. पेक्षा जास्त पर्जन्य असणाऱ्या सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील सावंतवाडीचा परिसर.	घनदाट वनस्पतीचे आच्छादन. उंची ४५ ते ६० मी. कमी उंचीच्या वनस्पतीही दृश्यमान.	नागचंपा, पांढरा सिडार, फणस इत्यादी. तसेच बांबू व कळकांचे विविध प्रकार.	कठीण लाकडामुळे टिंबरच्या वापरास मर्यादा, बरीच वृक्षतोड.
(२) उष्ण कटिबंधीय निमसदाहरित अरण्ये	२०० सें मी. पेक्षा कमी पर्जन्य असणाऱ्या किनारपट्टीवर सलग पट्टा. घाटमाश्यावर आंबोली, लोणावळा, इगतपुरी परिसर.	कमी उंची, पानगळीचा हंगाम वेगवेगळा, पानझडी वृक्षांचे अस्तित्व.	किंडल, रानफणस, नाणा, कदंब, शिसम, बिबळा इत्यादी.	आर्थिकदृष्ट्या उपयुक्त उदा. आईन, नोणा, वावळी.
(३) उपउष्ण कटिबंधीय सदाहरित अरण्ये	२५० सें. मी. पेक्षा जास्त पर्जन्य असणाऱ्या महाबळेश्वर, माथेरान, भीमाशंकर व गाविलगड टेकडचा.	सदाहरित वृक्ष, त्याची मोठचा प्रमाणात तोड, लहान-लहान पट्टे अस्तित्वात.	जांभूळ, हिरडा, अंजन, आंबा, बेहडा, कारवी इत्यादी.	हिरडा वृक्षाचे मजबूत लाकूड, अन्य वृक्षांचा उपयोग, मधुमक्खिकाचे पालन, लघुउद्योगांचा.
(४) आर्द्र पानझडी किंवा मान्सून अरण्ये	१२० ते १६० सें. मी. पर्जन्य पडणाऱ्या पूर्व विदर्भ, मेळघाट, शंभू महादेव, हरिश्चंद्र-बालाघाट व सातमाळा डोंगरांचा पश्चिम भाग.	पूर्व विदर्भात 'आलापल्ली अरण्ये' प्रसिद्ध पानझडी अरण्ये. मध्यम घनदाट वृक्ष, अधूनमधून सदाहरित वृक्ष. उंची ३० ते ४० मीटर.	प्रमुख सागवानाशिवाय आईन, हिरडा, बिबळा, लेंडी, येरूल, किंडल, कुसुम, आवळा, शिसम, सिरस इत्यादी बांबूची वने.	आर्थिकदृष्ट्या अनेक वृक्ष महत्त्वाचे. सागवान वृक्ष चंद्रपूर व गडचिरोली जिल्ह्यामधील 'आलापल्ली अरण्ये' भारतात प्रसिद्ध.
(५) रुक्ष पानझडी अरण्ये	८० ते १२० सें. मी. पर्जन्य पडणाऱ्या सातपुडा, अजिंठा डोंगररांगा, पठारावरील कमी उंचीच्या टेकडचा.	सलग पट्टे नाहीत. उंच व कमी उंचीचे वृक्ष, गवताळ प्रदेश पावसाळ्यात हिरवीगार वनश्री. कोरडच्या हवामानात बरेचसे वृक्ष पर्णहीन.	सागवान, धावडा, शिसम, तेंदू, पळस, बीजसाल, लेंडी, हेडी, बेल, खैर, अंजन इत्यादी.	अनेक वनस्पतींचा टिंबर म्हणून वापर जळण. मोठचा प्रमाणात वृक्षतोड व जमीन लागवडीखाली.
(६) काटेरी अरण्ये	८० सें. मी. पेक्षा कमी पर्जन्य असणाऱ्या पठारावर मध्य महाराष्ट्रात खोल्यांचा परिसर, तसेच डोंगररांगा, पुणे, सातारा, सांगलीचा पूर्व भाग, सोलापूर, मराठवाडा व विदर्भ.	अधूनमधून उत्तम वृक्ष, बन्याचशा वृक्षांचा नाश. पाण्याच्या उपलब्धतेनुसार हिरवीगार वनश्री. कोरडच्या हवामानात काढेरी वनस्पती.	बांभूळ, खैर, हिवर, निंब.	जळण, टॅनिन.

महाराष्ट्रातील वनसंपत्ती

16 वा वन अहवाल 2019

महाराष्ट्राची स्थिती

संकलक : आकृत अबुज.

- केंद्रिय पर्यावरण वने आणि हवामानबदल मंत्रालयाने, ३० डिसेंबर २०१९ रोजी भारताचा १६वा वन अहवाल प्रकाशित केला.
- १९८७ पासून दर दोन वर्षांनी हा अहवाल प्रकाशित केला जातो.
- हा अहवाल भारतीय सर्वेक्षण संस्था (देहराडून) या संस्थेद्वारे तयार केला जातो.
- वन अहवाल २०१९ मधील भारताची स्थिती *Two The Point* मासिकाच्या फेब्रुवारी २०२० च्या अंकामध्ये विस्तृतपणे देण्यात आलेली आहे, महणून आपण फक्त महाराष्ट्राच्या स्थितीची माहिती घेऊ.

महाराष्ट्राची स्थिती :

- महाराष्ट्राच्या एकूण क्षेत्रफळापैकी १६.५०% वनाच्छादित आहे.
- महाराष्ट्रामध्ये २०१७ च्या तुलनेत २०१९ मध्ये वनांच्या आच्छादनात ९५.५६ चौ.कि.मी. इतकी वाढ झाली आहे.
- वनेतर क्षेत्रातील वृच्छादनात महाराष्ट्र राज्याचा भारतामध्ये प्रथम क्रमांक लागतो.

सर्वाधिक वनक्षेत्र असणारे महाराष्ट्रातील पहिले पाच जिल्हे :

१. गढचिरोली	२. रत्नागिरी	३. चंदपूर
४. अमरावती	५. ठाणे व पालघर (एकत्रितपणे)	

महाराष्ट्रातील एकूण वनक्षेत्रापैकी

अति घनदाट वने : २.८३ %
मध्यम घनदाट वने : ६.६९ %
खुली वने : ६.९८ %

सर्वात कमी वनक्षेत्र असणारे जिल्हे :

३१. उर्मानाबाद	३२. परभणी	३३. जालना
३४. लातूर	३५. मुंबई शहर	

टिप : २०१९ च्या अहवालामध्ये पालघर जिल्ह्याचा क्वतंत्रपणे विचार करण्यात आलेला नाही.

- महाराष्ट्रामध्ये एकूण ५०७७.५६ चौ.कि.मी. एवढे वनाच्छादित क्षेत्र आहे.
- २०१९ च्या वन अहवालानुसार क्षेत्रफळापैकी महाराष्ट्राचा एकूण क्षेत्रफळापैकी १६.५०% क्षेत्रावर वने आहेत.

जिल्ह्याच्या क्षेत्रफळापैकी वनक्षेत्राच्या प्रमाणानुसार पहिले चार जिल्हे :

१. गडचिरोली : ६८.८१%	२. सिंधुदुर्ग : ५४.३१%
३. रत्नागिरी : ५१.३३%	४. रायगड = ४१.१०%

महाराष्ट्रातील खारफुटी वनांची क्षेत्र (चौ.कि.मी.)

मुंबई शहर - २.००	मुंबई उपर्याग - ६४.३०
रायगड - १२०.९७	रत्नागिरी - ३०.१५
सिंधुदुर्ग - १२.१९	ठाणे - ९०.६६

वनक्षेत्रामध्ये सर्वाधिक घट झालेले जिल्हे :

१. गडचिरोली : ८७.०६ चौ.कि.मी.	२. चंदपूर : ३२.५४ चौ.कि.मी.
३. नागपूर : १८.६२ चौ.कि.मी.	४. बीड : १०.९७ चौ.कि.मी.

Telegram Channel : @abujpatil / Contact : 9689665611

भारतीय वन संबंधीचे कायदे :

- भारतीय वन अधिनियम १९२७ : या कायद्यात करण्यात आलेली दुरुस्ती अलिकडेच मागे घेण्यात आलेली आहे. (संदर्भ : Two The Point मासिक)
- भारतीय वन संरक्षण अधिनियम १९८० : या कायद्यानुसार केंद्र सरकारच्या परवानगीशिवाय वनक्षेत्राचा वापर कोणत्याच कार्यासाठी करता येत नाही म्हणूनच कोणत्याही प्रकल्प उभारणीसाठी केंद्रिय पर्यावरण मंत्रालयाची परवानगी आवश्यक.

वनक्षेत्रात काम करणाऱ्या संस्था :

१. भारतीय वन संशोधन संस्था :

- स्थापना : १९०६
- मुख्यालय : डेहराडून (उत्तराखण्ड)
- २००७ पासून स्वतंत्र विद्यापीठाचा दर्जा.

२. भारतीय वन संरक्षण संस्था :

- स्थापना : १ जून १९८१
- मुख्यालय : डेहराडून (उत्तराखण्ड)
- याच संस्थेकडून १९८७ पासून दर दोन वर्षांनी भारतीय वन अहवाल तयार केला जातो.

३. भारतीय वन व्यवस्थापन संस्था :

- स्थापन : १९८२
- मुख्यालय : भोपाल (मध्यप्रदेश)

वनसंवर्धनाची संबंधित कायदेशीर व धोरणात्मक व्यवस्था

- देशामध्ये वनसंवर्धन तसेच स्थानिक हितसंबंध यांचे संरक्षण करणे या अनुषंगाने लागू करण्यात आलेले कायदे व धोरणे पुढीलप्रमाणे.
- १. भारतीय वन कायदा - १९२७
- २. वन्यजीव (संरक्षण) कायदा - १९७२
- ३. वन (संवर्धन) कायदा - १९८०
- ४. पर्यावरण (संरक्षण) कायदा - १९८६
- ५. राष्ट्रीय वन धोरण - २००६
- ६. अनुसूचित जाती व इतर पारंपारिक वनवासी (वन अधिकारांस मान्यता) कायदा - २००६
- ७. राष्ट्रीय हरीत न्यायाधिकरण कायदा - २०१०
- ८. राष्ट्रीय कृषी वानिकी धोरण - २००४
- ९. हवामान बदलावरील राष्ट्रीय कृती योजना - २०१४

MPSC / UPSC / Bankig / PSI / STI / ASO

परिक्षांसाठी उपयुक्त अश्या नोट्स

मोफत उपलब्ध

Telegram Channel

@abujpatil

MPSC / UPSC / PSI / STI / ASO

भूगोल

महाराष्ट्रातील
टॉपिक: वनसंपत्ती(भाग-2): वन्यजीव
सरंक्षण क्षेत्रे

**Join Telegram channel:
@abujpatil**

**आकृत आबुजः
9689665611**

महाराष्ट्रातील वन्यजीव संरक्षण क्षेत्रे

* 2019-व्या भारतीय वन अहवालानुसार महाराष्ट्रात एकूण 60 वन्यजीव संरक्षण क्षेत्रे आहे. त्यामध्ये

- शास्त्रीय उद्याने - 06-

- अभयारण्ये - 48

- संवर्धित शब्दीव क्षेत्रे - 06

* महाराष्ट्रात्या एकूण क्षेत्रफलाच्या $\approx 3.03\%$ क्षेत्रावर

ही 60 वन्यजीव संरक्षण क्षेत्रे आहेत.

* महाराष्ट्रातील 06 शास्त्रीय उद्याने -

रा. उद्यान	जिल्हा	क्षेत्रफल(कि.कि.)	स्थापना	वैशिष्ट्ये
ताडोवा श.उ.	चंद्रपूर (मध्यवर्ती)	116.55 (जी.वि.सी.)	1955	- महाराष्ट्रातील पहिले शास्त्रीय उद्यान - महाराष्ट्रातील एकमेव मगरपालन केंद्र.
नवीकाव बांध	गोंदिया	133.88	1972	माधवराव पाटील यांच्या पुराणाने स्थापना
गुगामल श. उद्यान	अमरावती (धारणी)	1673	1974	महाराष्ट्रातील लवाती मोठे शास्त्रीय उद्यान सिपना नदीच्या ओऱ्यान उड्यान पट्टेदार वाढीलाठी उत्किंचित्
सैन्यगांधी शास्त्रीय उद्यान	छोडीज्य.व (सोतिवली)	104	1969	विकट्या साठी उत्किंचित् भायंन पाडी साठी उत्किंचित् सवाहरित, निमतदाहरित व आरफुटी वृक्षांचा आढळ.
पं. नवाहरलाभ नेहळ, रा. उद्यान पंच. रा. उद्यान	नागपूर (रामेश्वर)	275	1983	पंच नवविरील तोतभा डोळे उत्किंचित्

राष्ट्रीय उ.	निल्ठा	क्षेत्रफल	द्यापना	वैशिष्ट्ये
चौबोली राष्ट्रीय उद्यान	गोंगमी सातारा, कोल्हापूर, राजागिरी	317.67 चौ. कि.मी.	2004	- सत्यादी राष्ट्रीय उद्यान असेही नाव. - फुलपांखरंग वर्गी असरी जोळव्या - चायांसांठी परिदृष्ट.

* महाराष्ट्रातील व्याख्या प्रकल्प :-

- 1972 यांची वाढ ७४ आरताचा राष्ट्रीय प्राणी मण्डून घोषित. व 1973 साली व्याख्या प्रकल्पाची सुरुवात.
- आरतातील व्याख्या प्रकल्प संकल्पनेचे जनक - वन आर्थिक मानी संचालक डॉ. कैलास संकल्प.
- आरतातील पहिला व्याख्या प्रकल्प - कॉर्ट राष्ट्रीय उद्यान (हिमावत) (चूरा)

* महाराष्ट्रामध्ये एकूण ०६ व्याख्या प्रकल्प आणेल, त्यामध्ये :

- १) तांडोबा- अंदारी व्याख्या प्रकल्प - चंद्रपूर - 1727.59 चौ. कि.मी.
- २) पेंद व्याख्या प्रकल्प - नागपूर - 741.22 चौ. कि.मी.
- ३) मेळघाट व्याख्या प्रकल्प - अमरावती - 2768.53 चौ. कि.मी.
- ४) सत्यादी व्याख्या प्रकल्प - कोल्हापूर - 1165.57 चौ. कि.मी.
- ५) नवगाव- नाणजिरा व्याख्या प्रकल्प - गोंदिया - 658.36 चौ. कि.मी.
- ६) बोर व्याख्या प्रकल्प - वर्धा व नागपूर - 138.12 चौ. कि.मी.

महाराष्ट्रातील अभयारण्य

अभयारण्य	क्षेत्रफळ चौ. कि. मी.	जिल्हा	अभयारण्य	क्षेत्रफळ चौ. कि. मी.	जिल्हा
◆ कोकण विभाग			◆ औरंगाबाद विभाग		
कर्नाळा पक्षी	१४.५८	रायगड	जायकवाढी पक्षी	३४६.०५	औरंगाबाद व अहमदनगर
तुंगरेश्वर	—	ठाणे	नायगाव मधूर	२९.८८	बीड
तानसा	३०४.८१	ठाणे	येडशी-रामलिंग घाट	२२.३८	उस्मानाबाद
फणसाड	६९.७९	रायगड	◆ अमरावती विभाग		
मालवण सागरी	२९.१२२	सिंधुदुर्ग	मेळघाट (व्याप्र)	११५०.०३	अमरावती
◆ पुणे विभाग			ढाकणा-कोळकाज	—	बाशीम
भीमाशंकर	१३०.७८	पुणे व ठाणे	काटेपूर्णा	७३.६९	पैनगंगा
कोयना उद्यान	४२३.५५	सातारा	पैनगंगा	३२४.६२	यवतमाळ-नवीड
सागरेश्वर	१०.८७	सांगली	अंबाबरवा	१२७.११	बुलडाणा
राधानगरी	३५१.१६	कोल्हापुर	ज्ञानगंगा	२०५.२३	बुलडाणा
मधुरेश्वर, सुपे	५.१५	पुणे	लोणार	—	बुलडाणा
◆ नाशिक विभाग			नरनाळा	१२.३५	अकोला
रेहेकुरी, काळवीट	२.१७	अहमदनगर	वान	२११.००	अमरावती
माळढोक पक्षी	८४६६.४४	आहमदनगर-सोलापूर	टिपेश्वर	१४८.६३	यवतमाळ
कळसूबाई, हरिशचंद्रगड	३६३.७१	अहमदनगर	◆ नागपूर विभाग		
यावल	१७७.५२	जळगाव	नागशिरा	१५२.८१	भंडारा
गौताळा औटरामघाट	२६०.६१	जळगाव-औरंगाबाद	बोर	६१.१०	बर्धा व नागपूर
नांदूर-मध्येश्वर	१००.१२	नाशिक	अंधारी	५०९.२७	चंद्रपूर
अनेर घरण	८२.९४	नंदूरवार	चपराळा	१३४.७८	गढचिरोली
			भासरगड	१०४.३८	गढचिरोली

संदर्भ: बनविभागावार माहिती पुस्तिका : महाराष्ट्र राज्य

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

MPSC / UPSC / PSI / STI / ASO

भूगोल

टॉपिक: महाराष्ट्राचे हवामान

Join Telegram channel:
@abujpatil

आबुज पाटील
9689665611

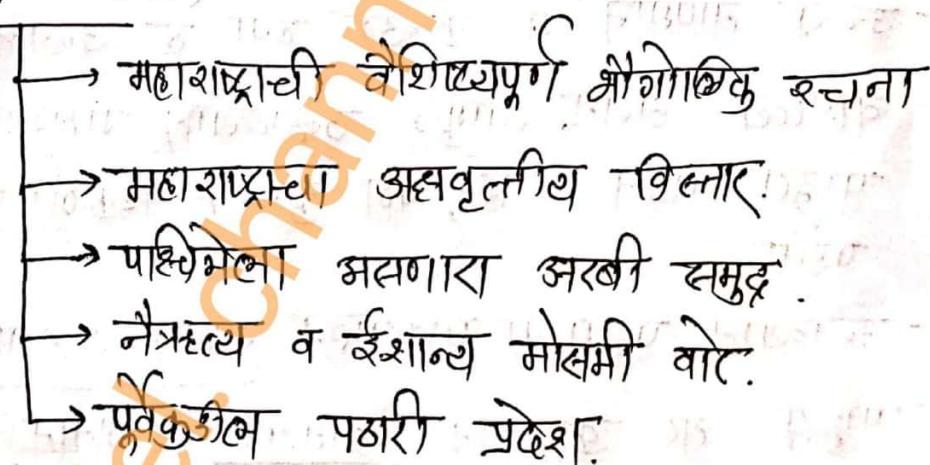
महाराष्ट्राचे हवामान

आवृत्त पाठील

9689665811

- * कुणारायाची निकाळत्या हवामानाचे मुख्यमत्त्वात खबरपत्र त्यात्या शोधार्थिक परिस्थितीवर अवधेंवृन असते. छामानाचे सर्वसाधारण खबरपत्र निर्धारित करणारे ०५ घटक पृष्ठील प्रमाणे:
- ① प्रदेशाचे लमुद्रतपाठीपादूनची उंची
 - ② आगृबागृत्या उंगरेज्या
 - ③ विषुववृत्तापादूनचे अंतर
 - ④ लमुद्रापादूनचे अंतर.

- * महाराष्ट्राचा छामानावर आभील घटकांचा प्रभाव
दिलेला येतो::

* महाराष्ट्राचा असवृत्तीय विलार ला $15^{\circ} 8' \text{उ.}$ ते $22^{\circ} 1' \text{उ}$ असवृत्त दरम्यान आणे म्हणजेच जागतिक लरावर किंवार कुरता महाराष्ट्राचे त्यावर उष्ण कृषींदीवि प्रेहेशात ओढे. तर छामानाच्या दृष्टिशोधात महाराष्ट्र ला उष्ण कृषींदीवि मोसमी छामानाच्या प्रेहेशात चेतो. म्हणून महाराष्ट्रात उन्हाळा, पावताळा व हिंवाळा हे वर्षसाधारणपाणे लिन असू आढळतात.

* महाराष्ट्रातील प्रदूःः

आबुज पाटिल
9689665511

- शिवाळा
- पावताळा
- उन्हाळा.

① उन्हाळा :

* उत्तर गोलांधीमध्ये २१मार्च नंतर सुरक्षित रुणजी भंडवप पडतात, त्यामुळे उत्तर गोलांधीनि उन्हाळा दुष्ट होते.

- महाराष्ट्रात साधारणत: मे महिन्यात सर्वाधिक तापमानाची नोंद घेते.

- उच्च तापमान व कोरडी छ्वा हे उन्हाळ्याचे वैशिष्ट्य असते, त्यामुळे उन्हाळ्यानि महाराष्ट्रात पाढुस पडत नाही, पण तुरलक चिंगी पाढुस पडतो.

- उन्हाळ्यात पडणाऱ्या पावताळा कळिण महाराष्ट्रात बालवाचा पाढुस तर कोळगात आंबेसरी रुणतात.

- आंबेसरी या मे महिन्यात पडतात.

* - महाराष्ट्रामध्ये उन्हाळ्यात सर्वाधिक पाढुस कोल्हापूर गिळ्यालील गडहिंगंज व हींदवाड या छिंगी पडतो.

Geography By Abuj Patil
Link: @ abujpatil

(2) पावलाळा :

- महाराष्ट्रात सर्वांत जास्त मुळून 85% पाढ्य नेत्रध्य मान्यून वाचापादून पडतो.
- नेत्रध्य मान्यून वाचायचे आगमन केलमध्ये 1 नुस्खा तर महाराष्ट्रातील मुळून या छिकाणी 10 नुस्खा ला छेते.
- 19 नुस्खे पर्यंत संपूर्ण भाषातान नेत्रध्य मान्यून वोर पोहोचतान.
- अरबी लमुद्वालन वाहत येणारे बाष्यकान वोर संख्याशील्या पाईविं बाबूस डिताना, त्यामुळे ऊकणाऱ्या सर्वांचिक पाढ्यां पडतो, याला प्रतिरोध पर्यंत असे म्हणाऱ्या * महाराष्ट्रातील महाराष्ट्रात सर्वांचिक पर्यंत सिंधुरुर्ग निल्यातील आंबोली या छिकाणी पडतो.
- * सर्वांचिक पाढ्यांची महाराष्ट्रातील पाहिले 5 छिकाणे :

① आंबोली (सिंधुरुर्ग) - 745 cm

② महाबिल्लवर (खातारा) - 623 cm

③ गगनबावडा (कोल्हापूर) - 621 cm

④ माशेरान (रायगड) - 517 cm

⑤ झंडाळा (पुणे) - 417 cm

* सर्वांत कमी पाढ्यास पडणारी छिकाणे :

① अकुम्भून (सोलापूर) - 45 cm

② दोड (पुणे) - 46 cm

③ मसवड (खातारा) - 47 cm

- * महाराष्ट्रामध्ये सर्वाधिक दिवस पाढल ठा कोल्हापूर निघ्यातील गगनबाबाडा या इकाणी पडतो.
- * सर्वाधिक काळ पाढल पडणारे इकाणे.

- ① गगनबाबाडा (कोल्हापूर) - 129 दिवस
- ② महाबिल्लर (सातारा) - 125 दिवस
- ③ अंबोली (विंध्यारुद्धर) - 118 दिवस

* महाराष्ट्रामध्ये सर्वात उमी दिवस पाढल सातारा

निघ्यातील रुहतवड आ इकाणी (ठार्डिवस) पडतो.

मान्दून निर्गमन - दरम्बरमध्ये मान्दून निर्गमनाचा स्थळाने परतीचा काळ छुट ठेती, व आव्योषण पर्यंत मान्दून वारे भारतात्तून परतावेले झासतात.

आव्योषण हिट :- मान्दूनचे निर्गमन आल्यानंतर पुंचड उकाऊ जागवू भागतो, त्याला आव्योषण हिट म्हणतात.

* अवर्षण :-

- महाराष्ट्राच्या एकूण क्षेत्रफळापैकी 20%प्रकै 20% प्रदेश व एकूण नोक्तंश्योपैकी 60 6% नोक्तंश्या अवर्षणाखाले आढत.
- अवर्षणाखाले प्रदेशामध्ये अमरावती, सोलापूर, पुणी, सातारा व अंगंबी आ नित्यांच्या तमावेश ठेती, या प्रदेशात वार्षिक 50 ते 50 cm पाढल पडतो.

Geography By Abujpatil
Link : @abujpatil

* पावतावर आधारित महाराष्ट्राचे विभाग 03 :

→ उष्ण कुटिंब्याची वर्षा विभाग

→ कोळण किनारपट्टीचा प्रदेश

→ तापमान - १८ ते २५° से.

→ मान्दून सवाना प्रदेश

→ पठारी प्रदेशाचा पूर्व भाग.

→ तापमान - १८ ते ४०° से.

→ उष्ण कुटिंब्याची दक्षी छवामान विभाग

→ वाष्पिक पक्काय - ३० ते ७० cm

→ पर्वती छायेचा प्रदेश व पठारी प्रदेशाचा पश्चिम भाग

③ हिवाळा :-

- २३ मार्चवर नंतर सुर्यकिंवडे दाळिंग गोल्बार्डलि भाँवलपव उल्लर गोल्बार्डलि तिस्रे पडतान, त्याकुळे उल्लर गोल्बार्डलि उचाता कमी असते.
- महाराष्ट्रामध्ये झांखेवर ने फेब्रुवारी या काळान हिवाळा असतो.
- विद्यमान झांखेवर ने जानेवारी या काळान वैशाख भौसमी वाच्यापासून पाहुल पडतो.

> अ॒ं. त्रिवार्थी यांचे महाराष्ट्राचे ठवामान वर्गीकरण -

अ॒ं. त्रिवार्थी योनी महाराष्ट्राच्या ठवामानाच्या वर्गीकरण विभागात, शिळेले आहे.

- › AM - उष्णफटिखंडीय माहदुनी ठवामान
- › BS - स्टेपी ठवामान | निमशुष्क ठवामान
- › AW - उष्णफटिखंडीय येठाना ठवामान

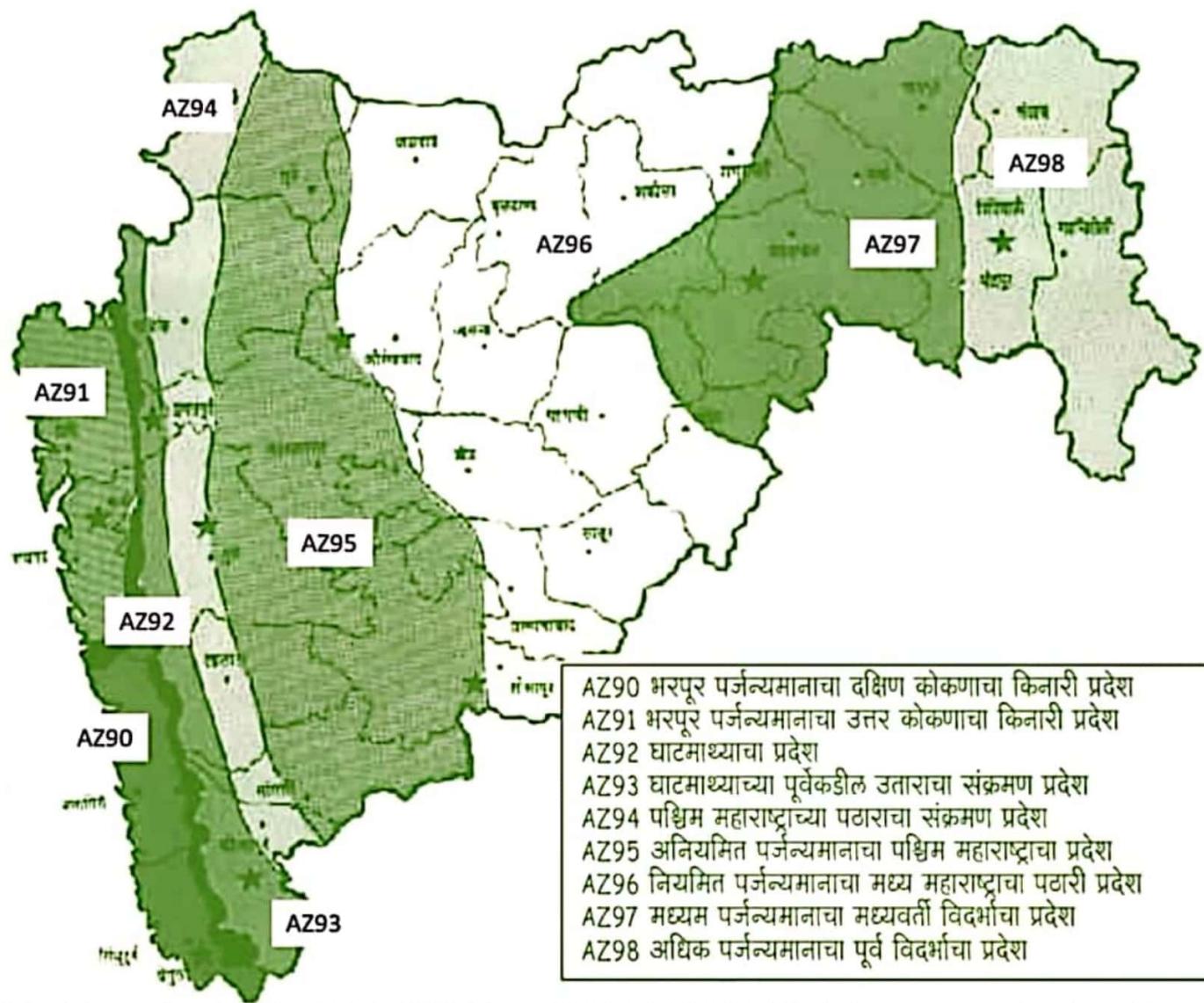
त्रिवार्थ यांचे हवामान
वर्गीकरण मध्ये
महाराष्ट्र

@abupatil

सारणी-९ महाराष्ट्र राज्यातील कृषिहवामान क्षेत्रे

क्षेत्र क्रमांक	समाविष्ट जिल्हे	एकूण क्षेत्रफळ (लाख हेक्टर)	शेतजमीन क्षेत्रफळ (लाख हेक्टर)	वार्षिक पर्जन्यमान	तापमान	प्रमुख पिके
AZ90	संपूर्ण रत्नागिरी व सिंधुदुर्ग. जांभाची जमीन.	१३.२	३.५	मुबलक पाऊस, सुमारे ३००० मि.मी.	२० °से हून अधिक, मे सर्वाधिक उष्ण महिना	भातशेती ४० %, रागी, वरी, आंबा, नारळ, काजू
AZ91	संपूर्ण ठाणे व रायगड. बिन- जांभाची जमीन.	१६.६	४.७	मुबलक पाऊस, सुमारे २५०० मि.मी. जुलै सर्वाधिक पावसाचा महिना	२२ ते ३० °से	वनक्षेत्र ३२%, भात, वरी, उडद, तूर
AZ92	नाशिक, अहमदनगर, पुणे, सातारा, कोल्हापुर व सिंधुदुर्गचे १०००-२००० मी. उंचीचे भाग.	-	-	३००० ते ६००० मि.मी.	हिवाळ्यात तापमान १३ °से पर्यंत उत्तरते. उन्हाळ्यात ४० °से हून कमी.	वनक्षेत्र २५%, भातशेती, रागी, आंबा
AZ93	नाशिक, पुणे, सातारा, सांगली व कोल्हापूरचे काही भाग.	०.१	-	७०० ते २५०० मि.मी.	१४ ते ३५ °से च्या दरम्यान.	खरीप धान्ये.
AZ94	धुळे, नाशिक, अहमदनगर, पुणे, सातारा, सांगली व कोल्हापूरचे काही भाग.	१७.९	८.९	७०० ते १२०० मि.मी.	५ ते ४० °से च्या दरम्यान	खरीप धान्ये.

AZ95	धुळे, नाशिक, अहमदनगर, पुणे, सातारा, सांगली, सोलापूर जिल्ह्यांचे बहुतेक भाग.	७३.२	५३.०	अवर्षणग्रस्त प्रदेश, ७५० मि.मी.हून कमी.	तापमान ४१ °से च्या वर जाते.	खरीप आणि रबी हंगामात शेती. बाजरी, ज्वारी, शेंगदाणा.
AZ96	संपूर्ण लातूर व बुलढाणा. जळगाव, धुळे, सोलापूर, औरंगाबाद, जालना, बीड, उस्मानाबाद, परभणी, नांदेड, अकोला, अमरावती, यवतमाळचे काही भाग.	७५.०	६७.८	७०० ते ९०० मि.मी.	२१ ते ४१ °से च्या दरम्यान	वनक्षेत्र ९.९ %, मुख्यत: खरीप पिके, ज्वारी ३३%, कापूस २२%.
AZ97	संपूर्ण वर्धा. नागपूर, यवतमाळ, चंद्रपूर, औरंगाबाद, जालना, परभणी व नांदेडचे काही भाग.	४९.९	३५.७	११०० मि.मी.	१६ ते ३८ °से च्या दरम्यान.	कापूस, ज्वारी, तूर
AZ98	संपूर्ण भंडारा व गडचिरोली. चंद्रपूर व नागपूरचे काही भाग.	३२.७	१०.८	९५० ते १२५० मि.मी. पूर्वेकडच्या भागात १७०० मि.मी.	१५ ते ३७ °से च्या दरम्यान.	वनक्षेत्र ५०%,

चित्र-८ महाराष्ट्राची कृषिहवामान क्षेत्रे

भूगोल

टॉपिक: महाराष्ट्रातील खनिज

संपत्ती: भाग-1

Join Telegram channel:

@abujpatil

आबुज पाटील
9689665611

महाराष्ट्रातील खनिज कंपली

- * महाराष्ट्राच्या एकूण क्लेशफल्पकै की ~~२५%~~, होतावर खनिजकंपली १९%.
- आढळते.
- * महाराष्ट्रामध्ये दरवाढिकृ खनिज कंपली ही बेस्टोन्ट खडकाच्या बाब्य द्वेशात चिंप्रामुख्याने लक्टीकर्तुक. व कृपांतरीत खडकाच्या प्रेशात आढळते.
- * महाराष्ट्राची खनिज कंपली ची ढोन पट्ट्यात एकवर्लेली आहे.

खनिज कंपलीचे ०२ पट्टे

कोळुण व दाखिण महाराष्ट्र पट्ट

- पालघर, ठाणे
- शेंगड
- उल्लाशिशी
- सिंधुदुर्ग
- कोलापूर

पूर्व विहरी पट्टा

- चंद्रपूर
- शांतिरोली
- मंडारा
- गोंधिया
- नागपूर
- यवतमाळ.

- * महाराष्ट्रातील एकूण खनिजापैकी ७०% खाणी या पूर्व विहरीत तर ९.५%, खाणी कोळुण व दाखिण महाराष्ट्र पट्ट्यात, व ०.५%. खाणी इतर द्वेशात आढळत.
- * भारताच्या एकूण एकूण खनिज उत्पादनामध्ये महाराष्ट्राचा वाट ३.९% आहे.

@abujpatil

महाराष्ट्रातील घनिजे

धातु घनिजे

- बोह
- बैंकसाईट
- मँगनिनि
- लॅब
- क्रोमाईट
- लॉस्टन

अधातु घनिजे

- ऊबोमाईट
- सुनखडी
- मॅट्टबेस्टोस
- जिप्सम
- कायनाईट

ऊर्जा घनिजे

- ऊर्जी त्रोक्सा
- घनिज तेल
- नीतर्थिक वायु

* धातु घनिजे

आतुज पाणील
9689665811

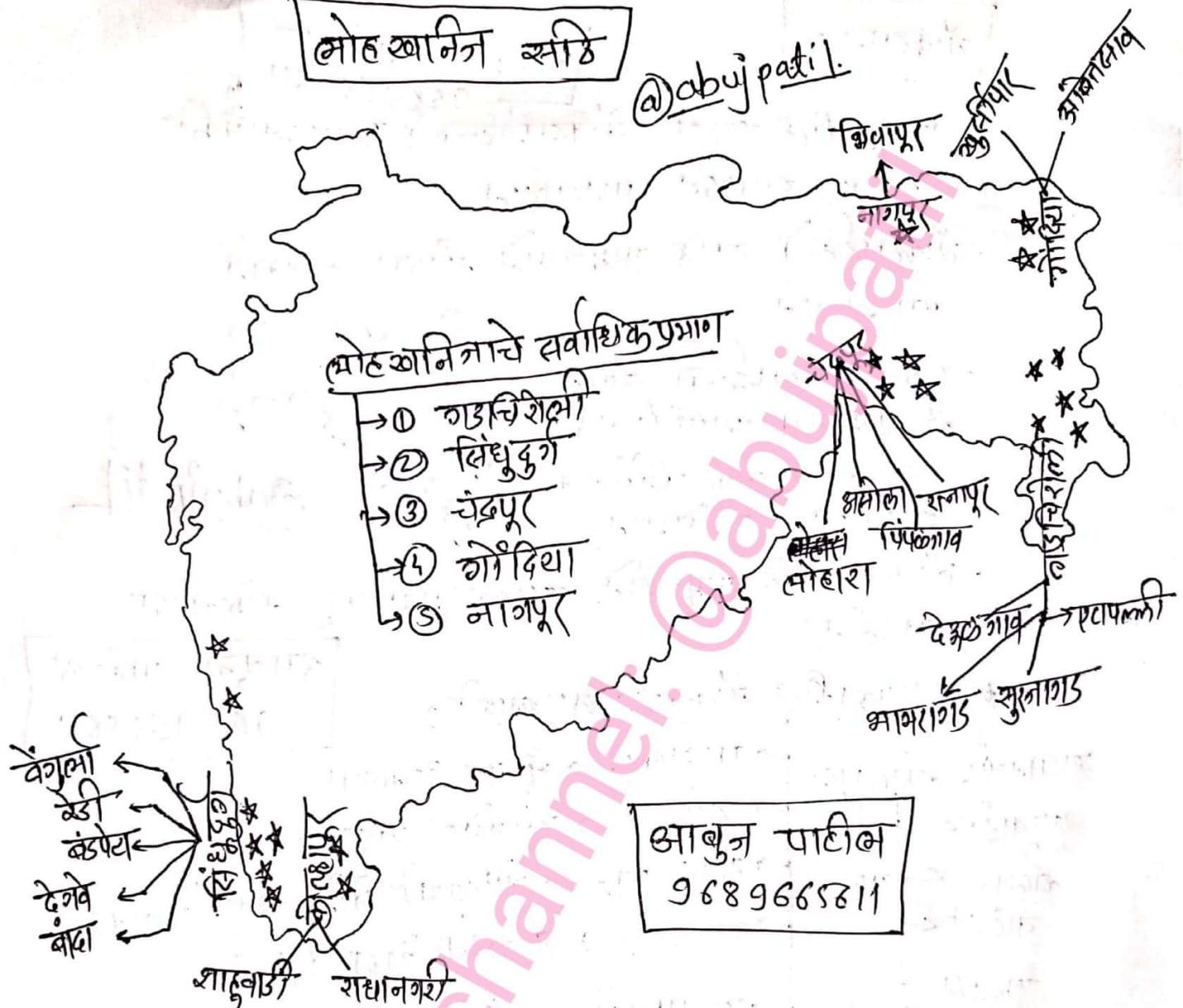
① भोहघनिजे

- भारतातील एकूण साध्यापैकी 20% महाराष्ट्रात.
- महाराष्ट्रात आढळणारे भोहघनिजाचे सोठे पूर्व विद्वित देकोनाईट घडकात वर्तर दक्षिण-कोकणात आढळणारे सोठे नांभा घडकात आढळतात.
- भोहघनिजाचे प्रकार: प्रकार → लोहप्रसाग → रँग.
- महाराष्ट्रामध्ये हेमेटाईट → मँगनेटाईट → 72% → काळा
- प्रकारचे भाहघनिज आढळते ← हेमेटाईट → 70% → सालवर काळा
- पश्चिमोनाईट → 60%
- सिडेशाईट → 48% → फिरुट पिक्का

Geography By Abuj Patil
link: @abujpatil

भोहचानिं शस्ती

@abuj patil

* सोनीरी चक्राक्षी डिस्ट्रीक्शन पृथश्चाई (FeS_2) ही

भोहचा एक प्रकार मुख्याची शोने रहण्याने झोळखतात.

* भोहचानिं जाचा आरतातील एकूण खाता 1346 कोटी टन यापेक्षी महाराष्ट्रामध्ये 270 कोटी टन (20%) आहे.

* महाराष्ट्रामध्ये झालेले भोहचानिं लाठी हे टकोनाईट व नॅमा आ धारवाड संघात्या घडक प्रणालीशी निरंतरीत आहेत.

Geography By Abuj Patil
Link: @abujpatil

बॉक्साईट

आबुन पाटील
9689665811

- भारतातील एकूण बॉक्साईटच्या उत्पादनाप्रमेये 21% उत्पादन महाराष्ट्रात.
- बॉक्साईटचे वाठे प्रामुख्याने जांभा अडकात आढळतात.
- 80% बॉक्साईटचा वापर डॉल्युमिनिअम-जिर्मिनिलिठी तर 20% वापर सिमेंट व भोष्पोल्याइ उद्योगात.
- बॉक्साईट हे प्रामुख्याने काळी महाराष्ट्र व कोकणात आढळते.

Abujpatali

* महाराष्ट्रातील बॉक्साईटच्या खाणी :

आबुन पाटील
9689665811

* शायगाव निलृत्यात आढळणारे बॉक्साईट हे शायगावाकृ व छाचिक प्रनिर्दे असून त्यामध्ये डॉल्युमिनिअमचे प्रमाण 45% ते 52% दरके आहे.

* कोल्हापुर निलृत्यातील बॉक्साईट हे उच्च प्रनिर्दे मानले जात असून तेथिल बॉक्साईट बेळगाव अवृत्त डॉल्युमिनिअम ऊरथावाभा पुरवले जाते.

Geography By Abujpatali
Link: @abujpatali

भूगोल

टॉपिक: महाराष्ट्रातील खनिज
संपत्ती: भाग-2

Join Telegram channel:
[@abujpatil](https://t.me/abujpatil)

आबुज पाटील
9689665611

* मँगनीज

Geography By Abuji Patil
[Link: @abujipatil](https://abujipatil.com)

- भारतातील एकूण साध्यांपैकी 40% वॅ एकूण उत्पादनापैकी 24%, उत्पादन महाराष्ट्रात होते.
- महाशास्त्रमध्ये आढळणारे मँगनीज हे प्रमुख्याने थांवाड येऊ उपालीत आढळते.
- मँगनीज उत्पादनामध्ये महाशास्त्राच्या भारतात दुसरा क्रमांक भागला. (प्रथम - झोदिरा)
- मँगनीज उत्पादनाने जगात दक्षिण आफिका प्रथम क्रमांकावर.
- महाराष्ट्रात मँगनीजचे लाठे प्रमुख्याने अंजरा, नागपूर व तिंधुदुर्ग नित्यात आढळते.
- महाराष्ट्रातील दोठे

- नागपूर नित्याः → सावंतव्य ते शम्भेके पर्यंतचा पट्टा.
 - गुमगाव, रामेंगरी, खापा, मनसल, कुदेगाव.
- भीडारा → चिंपीयरमाळा, तुमलर, कुळान, सितासांगवी, कुरमडा, तेंगरी.
- दर्वाढिकु मँगनीजसी हे भीडारा नित्यात.
- तिंधुदुर्ग → दावंतवाडी, वेंगुबा, शेडी, फेंडा.

उपयोग - पोलादनिर्भितीताठी प्रामुख्याने होतो.

1 टन पोलादनिर्भितीताठी 10 kg मँगनीज घावश्यक.

आबुज पाटील
9689665811

क्रोमार्ट

आबुन पाटील
९६४९६६५८।।

- मारतातील एकूण साढ्यांपर्यंत १०% लाठे महाराष्ट्रात.

- भागळ

→ सिंधुदुर्ग → कणकवर्णी, नानोली व बागवा
→ शिंडारा → मोरी
→ नागपूर → याका.
→ रत्नाशिंदी
→ गोंदिया

* महाराष्ट्रातील क्रोमार्टचे लाठे आमान्य ढनचे आहेत.

* क्रोमार्टच्या उपयोग संसाधन व धानु उद्योग, किंमती खाड्यांवर प्रक्रिया करण्यात्या उद्योगामध्ये ठेतो.

तांबे

- महाराष्ट्रामध्ये तांबे धानुचे लाठे प्रामुख्याने चंद्रपूरक नागपूर निघायात आढळतात.

* टंगस्टन :

→ टंगस्टनचे लाठे महाराष्ट्रात प्रामुख्याने नागपूर - निघायातील कुठी, शोषना, शिंदोली, कोलाटी, भवडे येथे आढळतात.
→ टंगस्टनचा उपयोग कलेक्टिंग व ड्रेसिंग इत्यात उद्योगात ठेतो.

Geography By Abuj patil
Link : @abujpatil

* अधिकारी व्यापारी

उन्नावुर्ज प्राइवेट
9689665811

① चुनावाडी :-

- भारतीय एकूण लाभ्यापेक्षी ५%, तोहे व उत्पादनापेक्षी २% उत्पादन महाराष्ट्रात.
- विंध्ययन उगाभीच्या व्यापकामध्ये चुनावाडी आढळते.
- सोठे :
 - अवतमाळ → सर्वाधिक उन्नावुर्ज या निव्यात आढळते.
 - मुंद्रुव्हान, मंजरी, लिंदोल.
 - चंद्रपूर - वरोरा, शतुरा, चांदुरा
 - गुढचिंबी - देवभूमी, कोटेपत्ती
 - नागपूर - रामेश्वर, सावंतवारे.
- उपयोग
 - इंग उद्योगामध्ये
 - लिंगे लिंगे उद्योगामध्ये
 - बांधकामावा चुना तथा कृष्णांच्या उद्योगात.

(a) abujpali

② ओलोमाईट :

- भारतीय एकूण लाभ्यापेक्षी १% लाठा महाराष्ट्रात.
- महाराष्ट्रात ओलोमाईटचे लोठ प्रामुख्याने नागपूर, अवतमाळ व इलाहीशी या जिल्ह्यांत आढळतात.
- हे व्यापार, रंगाळीन, पांढऱ्या किंवा गुलाकी रगावे झालेते.
- उपयोग → ७०% ओलोमाईट लोहपोभास्कर निर्मिती उद्योगात
 - १०% घेत कारखान्यात फलक्क रुग्ण.
 - ओलोमाईटपासून भांगेशिगम व त्याचे संस्थित काढतात

③ कायनार्कट

Geography By Abujpatil

- भारतातील एकूण उत्पादनाच्या 15% उत्पादन महाराष्ट्रात.
- कायनार्कटचे सोठे महाराष्ट्रात भंडारा जिल्ह्यातील, बांगळु, पोहरा, वैलंगाव, पिंपळगाव, दुधळा, पार्डु, आ इकोणी आढळतात.
- कायनार्कटचा उपयोग आलील उद्योगात
- हिंदीना पैलू पाणी.
- काचसामान कनवण.
- रसायने उद्योग.
- सिमेट उद्योग.
- वीज उपकरण निर्मिती कारबोगे.

④ बरार्कट

(a) abujpatil

- अग्निजन्य वडकामध्ये आढळे.
- वेंडुपूर, कोल्हापूर व रानीगढी जिल्ह्यात सोठे.
- उपयोग - शबर, शंग, कागद उद्योगात.

* व्याट्सार्ट (गारगोट) या खनिजाचे सोठे भंडारा व ठोँडिया या निल्ह्यात आढळतात.

* अशुक्राचे मिंदुर्ग जिल्ह्यातील कडवळ शेंगील सोठे महत्वपूर्ण आढळे.

- भंडारा व ठोँडिया निल्ह्यात आढळणाऱ्या हिरव्या अशुक्रामध्ये विसियम हे दुर्मिळ खनिज आढळत.

महाराष्ट्रातील खनिजसंपत्ती व प्रमुख उत्पादक जिल्हे

खनिज	जिल्हे	खनिज	जिल्हे
१. मँगनीज	भंडारा, गोंदिया, नागपूर, सिंधुदुर्ग	१३. कवार्टझाईट	भंडारा, गोंदिया
२. लोहखनिज	चंद्रपूर, गडचिरोली, भंडारा, गोंदिया, नागपूर व सिंधुदुर्ग	१४. संगमरवर	नागपूर
३. बॉक्साइट	कोल्हापूर, रत्नागिरी, रायगड, ठाणे, सांगली व सातारा	१५. बराईट	कोल्हापूर, रत्नागिरी व चंद्रपूर
४. क्रोमाईट	भंडारा, गोंदिया, सिंधुदुर्ग व रत्नागिरी	१६. अभ्रक	पूर्व विदर्भ
५. चुनखडी	यवतमाळ, गडचिरोली, चंद्रपूर, नागपूर, नोंदेड, सांगली, नगर, सिंधुदुर्ग, रत्नागिरी व सातारा	१७. बांधकाम सामग्री, चिनी माती, लिथोमार्च, कांव, पिवळी व पांढरी माती.	सर्वत्र उपलब्ध सर्वत्र उपलब्ध
६. डोलोमाईट	यवतमाळ, रत्नागिरी, गडचिरोली, नागपूर व चंद्रपूर	१८. टंगस्टन	नागपूर
७. कायनाईट	भंडारा, गोंदिया	१९. गैलियम	नागपूर
८. सिलिकामय वाळू	सिंधुदुर्ग व रत्नागिरी	२०. सिङ्गियम	भंडारा, गोंदिया
९. जांभा	कोकण, पूर्व विदर्भ, कोल्हापूर व सातारा	२१. व्हैनेडिअम	भंडारा, गोंदिया
१०. बेसॉल्ट	पूर्व विदर्भ व कोकण वगळता सर्वत्र	२२. मीठ	कोकण
११. ग्रॅनाईट व पट्टिताशम	चंद्रपूर, गडचिरोली व सिंधुदुर्ग	२३. खनिज जल	कोकण
१२. वालुकाशम	चंद्रपूर, नागपूर व अमरावती		

: महाराष्ट्रातील जिल्हावार प्रमुख खनिजसंपत्तीचे वितरण

जिल्हे	खनिजसंपत्ती
(१) भंडारा - गोंदिया	मँगनीज, लोहखनिज, क्रोमाईट, कायनाईट, क्वार्टझाईट, सिइयम, व्हॅनेडियम.
(२) नागपूर	मँगनीज, लोहखनिज, चुनखडी, डोलोमाईट, जांभा, संगमरवर, टंगस्टन, गॉलिअम, अग्नक, रेतीवाळू.
(३) चंद्रपूर	लोहखनिज, चुनखडी, ग्रॅनाईट, वालुकाशम, बराईट, तांबे.
(४) गडचिरोली	लोहखनिज, चुनखडी, डोलोमाईट, ग्रॅनाईट, तांबे.
(५) कोल्हापूर	बॉक्साइट, जांभा, बराईट, लोहखनिज, चिनी माती, सिलिका.
(६) सिंधुदुर्ग	मँगनीज, लोहखनिज, क्रोमाईट, चुनखडी, डोलोमाईट, सिलिकामय, वाळू, ग्रॅनाईट, गेरू, शिरगोळ.
(७) रत्नागिरी	बॉक्साइट, क्रोमाईट, इलमेनाईट, शिरगोळा, डोलोमाईट, सिलिका, वाळू, बराईट, खनिज तेल, कुरुंद.
(८) रायगड	बॉक्साइट, मीठ, खनिज जल, लोहखनिज (तुरळक), खनिज तेल, मिठागरे.
(९) ठाणे	बॉक्साइट, मीठ, खनिज जल, बांधकाम दगड, रेती.
(१०) सांगली	बॉक्साइट, चुनखडी.

* महारावद्वारा सापडणारे रनर यनिजे

- 1) डिस्म → पुणे, सिंधुडुर्ग
- 2) चिनीमाती → कोल्हापूर, राणागिरी
- 3) अंसबेस्टाईश → अहमदनगर, पुणे
- 4) अम्रक → सिंधुडुर्ग, बांचिरोली
- 5) बेराईट्स → घेठपर, बांचिरोली
- 6) इमेनाईट → राणागिरी
- 7) सिलिकायुक्त पावळ → राणागिरी, सिंधुडुर्ग
- 8) सोगमरवर → अहमदनगर, नागपूर
- 9) गोलिअम → नागपूर
- 10) क्वार्ट्साईट → भंडारा, गोंदिया
- 11) वालुफारम → अमरावती, घेठपर, नागपूर
- 12) यनिज तेल → कोणार्क विभाग
- 13) मीठ → कोणार्क विभाग
- 14) हिंसियम → भंडारा, गोंदिया
- 15) पांढरी माती → भंडारा, गोंदिया
- 16) ठेणेडिअम → गोंदिया.

भूगोल

टॉपिक: महाराष्ट्रातील खनिज संपत्ती:
भाग- 3

Join Telegram channel:
@abujpatil

आबुज पाटील
9689665611

महाराष्ट्रातील ऊर्जा खनिने

आबुज पाटील

९६ ८९६६५८।।

१) दगडी कोळशा :

- महाराष्ट्रातील दगडी कोळशाचे साठे ग्राउना प्रणालीतील अडकांशी संवर्गीत आहेत.
- भारतातील एका अनिन दाखापैकी महाराष्ट्रात २०% साठा आहे.

* दगडी कोळशाला पुरेले कुर्यानी म्हणतात काळा भजेकु वर्षपूर्वी नाभिनीची जैविक कचरा पुरेला नाढून दाव व तापमान चांद्या सहजी या जैविक घर कचर्याचे जेतून शोधान होते.

* १७७५ आाबी पॅथिन वैगाभभद्रील विश्वव वर्षावेत या छिकाणी सर्वप्रथम कोळता आढळेला.

* १८२० आाबी भारतातील पहिली कोळता आण पॅथिन वैगाभभद्रील शणीगंज येते ठिठ.

* कोळता सामग्री उत्पादनामध्ये आण उत्पादनामा

* दगडी कोळता आण उत्प्रयोगातील गोशवहारीना आण घासव्यादाठी मे १९७२ शेती भारतातील कोळता खाणीचे काढ्याचीकरण कवयान आले.

* भारतामध्ये उत्पादित होणाऱ्या एका कोळसापैकी कोभ डॅडिया या कंपनीची मालकी ४०% कोळशावर आहे.

Geography By Abuj Patil.
Link : @abujpatil

* महाराष्ट्रातील कोळसा व्याणी

- नागपूर :- अमरेत, पाठा, लांगवी, लिंबेश्वर, काश्या,
- कन्हान नदी योरे.
- यवतमाळ :- वणी, कान्तुरा, मोरेगाव
- वर्धा नदी योरे.
- चंद्रपूर :- बांगापूर, छुळुस, वरोश, चंदा.
- वर्धा नदी योरे.
- महाराष्ट्रातील छुळुस लाल्याच्या ७०%, लीठ
चंद्रपूर नित्यान.

* महाराष्ट्रात एका कोळसा उत्पादनाप्रक्रिया ८०% विद्युम निर्मितीलाई कोळशाच प्रकार :

- अंगालाडी - ९५% कार्बफुमां - उच्च दर्जा.
- विटमिनी - ७० ते ८०% कार्बन
→ गोलांमध्ये ४०% व्यनिज याच प्रकारचे.
- मिर्बाडी - ५० ते ६०% कार्बन
→ विनिर्मितीभूष्ये वापर.
- णीट - ५०% प्रेक्षा कमी कार्बन.
→ ऊबर - निर्मिती उद्योगात वापर.

* कोळसा उत्पादन

- भारतात
- → ① ठाणीसंगी
 - ② झारखंड
 - ③ आडिशा
 - ④ मध्यप्रदेश

- गोपात
- ① चीन
 - ② अमेरिका
 - ③ भारत
 - भास्केश्विया.

Geography By Abuj Patil

@abujpatil

पूर्व महाराष्ट्र-खाण क्षेत्र

- दगडी कोळसा △ मँगीनीज
- ▼ लोहखनिज □ घुनखडक

② अनिनेत्रित व नैतिक वायुः-

आमुज पाटील
9689665811

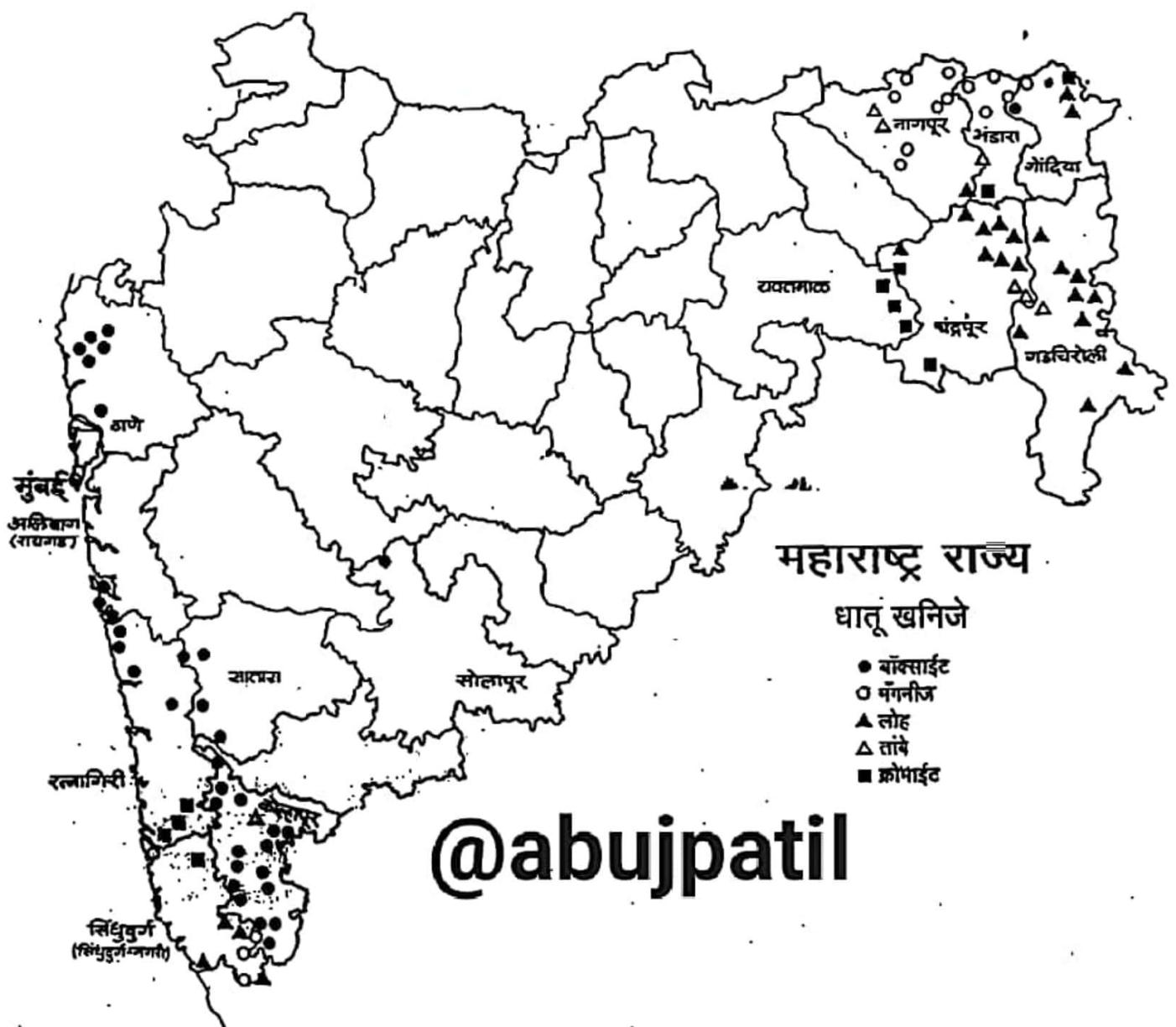
- * अनिन तेलाची निस्ती कार्बन व हाध्रोजन आ मुख्यांच्या संयुगाने होते.
- * अनिनेत्रिताचे लाठे प्रामुख्याने वाल्वकामय प्रदेशात व दुनश्वात लापउतात.
- * मराठांमध्ये सुंबर्द्ध्या वायव्येल अनिनेत्रिताचा साठा ~~कोटुवारी~~ 1973 रोजी शोधला छोला क यातून अनिनेत्रित व नैतिक वायु काढ्यात दुर्लक्षण 03 फेब्रुवारी 1974 रोजी करव्यात आली.
- * अनिन तेल व नैतिक वायु हे द्वाव खिणी लापउतात.
- * अनिने ही अर्थव्यवस्थेचा काळा जागती नातात.
- * अनिनीच्या दैदाळासाठी केंद्र लरकारणे 4R घोरणा आव्हाने आहे यानेही:

* बोर्ड हाय चेबील पहिली अनिनेत्रित विहिर - समाट

* उरण ओषिकु विळुत केंद्र ; उरण बंदरानवळ नैतिक वायुची लावण केली जाते तेथे हे ओषिकु विळुत केंद्र आहे.

Telegram channel
Geography By Abuj Patil
Link: @abujpatil

2011 सालच्या जनगणनेनुसार मध्यराष्ट्राची लोकसंख्या सुमारे 11,23,74,333 म्हणजेच सुमारे [11 कोटी 24 लाख] / [11.24 कोटी] आहे.

मारतातील लोकसंख्येत, प्रथम → उत्तर प्रदेश (19.96 कोटी)
हिंदी → भवराष्ट्र (11.24 कोटी)
प्रतिश्व. → बिहार (10.41 कोटी)

मारतातील लोकसंख्येत मध्यराष्ट्राचा [दुसरा फ्रांक] नाऱ्याते

2011 नुसार मारतातील लोकसंख्या सुमारे 121 कोटी आहे.

मध्यराष्ट्रातील मारतातील 9.29% लोकसंख्या आहे.

2001 नुसार मध्यराष्ट्राची लोकसंख्या 9.69 कोटी चोटी ∴

2001-2011 या व्यावात सुमारे 1.55 कोटी लोकसंख्येची वाढ इताळी.

मध्यराष्ट्रातील लोकसंख्येनुसार पहिले पाच जिल्हे

① पुणे	94.3 लाख	(8.39%)
② मुंबई इलांगर	93.57 लाख	(8.30%)
③ नवीन ठाणे	80.7 लाख	(7.18%)
④ नाशिक	61.07 लाख	(5.44%)
⑤ नापांपूर	46.54 लाख	(4.14%)

महाराष्ट्रातील लोकसंख्येनुसार शेवटचे पाच जिल्हे

① सिंधुदुर्घा	४.८० लाख	(०.४%)
② नांदिचिंवळी	१०.७ लाख	(०.९५%)
③ हिंगोळी	११.४ लाख	(१.१%)
④ वाशिम	१२.० लाख	(१.१%)
⑤ भंडारा	१२.० लाख	(१.१%)

- * महाराष्ट्रात सर्वत जास्त लोकसंख्येवा जिल्हा पुणे आहे
- * महाराष्ट्रात सर्वत कमी लोकसंख्येवा जिल्हा सिंधुदुर्घा आहे
- * पुढील लोकसंख्येते वितरण / प्रमाण (२०११ कृत्तिकार)

२०११ कृत्तिकार, महाराष्ट्रात पुढीलांची लोकसंख्या ५.४२ कोटी आहे.

महाराष्ट्रात पुढीलांची लोकसंख्येनुसार शुक्रवारीचे पाच जिल्हे

① ठाणे	(१०.७%)
② मुंबई उपनगर	(८.६१%)
③ पुणे ३४०	(८.४६%)
④ नाशिक	(५.४२%)
⑤ नागपूर	(४.०९%)

सर्वत जास्त पुढील लोकसंख्या। ठाणे जिल्ह्यानि आढळते

महाराष्ट्रात सर्वत कमी पुणे लोकसंख्येचे शेवटचे ५ जिल्हे
① सिंधुदुर्ग ② जांशीरोमी ③ मँगरा ④ हिंगोली ⑤ वाशिम

सर्वत कमी पुणे लोकसंख्या सिंधुदुर्ग जिल्ह्यात आढळते. (१.१७ प्रत्यप)

* महाराष्ट्रातील स्त्री लोकसंख्येते वितरण (२०११ कुण्ठा)

महाराष्ट्रात २०११ क्या जनगणनेनुसार १२५ यांची लोकसंख्या (५.५१) कोटी आहे.

स्त्री लोकसंख्येचे सुकागातील पाच जिल्हे

① ठाणे ② पुणे ③ मुंबई उपवर्ग ④ नाशिक ⑤ नाशिमपूर

महाराष्ट्रात स्त्री लोकसंख्या ठाणे जिल्ह्यात सर्वत जास्त आढळते (९.५८ %)

स्त्री लोकसंख्येचे शेवटचे पाच जिल्हे

① सिंधुदुर्ग ② जांशीरोमी ③ हिंगोली ④ वाशिम ⑤ मँगरा

सर्वत कमी स्त्री लोकसंख्या सिंधुदुर्ग जिल्ह्यात आढळते (०.८० %)

महाराष्ट्रातील अर्थसंबंधीया जिल्हावार (2011 जनगणनेनुसार)
किंतु राजाची वैशिष्ट्ये

1) ७० लाख ते १ कोटी लोकसंख्येचे जिल्हे (२)

- पाण्यांचा कुमांकावर सुनी जिल्हा (७४.२९ लाख)
- छुसाचा कुमांकावर मुंबई उपनगर (७३.५७ लाख)

2) ५० ते ५० लाख लोकसंख्येचे जिल्हे (५ जिल्हे)

- नंदूरगार (सर्वाधिक) (५६.५ लाख)
- आळमदाळार (५५.५३ लाख)
- शोगापूर (५३.१८ लाख)
- जाळगाव (५२.३० लाख)

3) ३० ते ५० लाख लोकसंख्येचे जिल्हे (५ जिल्हे)

- कोरगापूर (३८.७६ लाख) सर्वाधिक
- कोरंगावार (३१.४६ लाख)
- लांडेड (३१.४६ लाख)
- कुलढी राष्ट्र (३१.४६ लाख)
- सातरा (३०.०४ लाख)

Combine B and C Exam

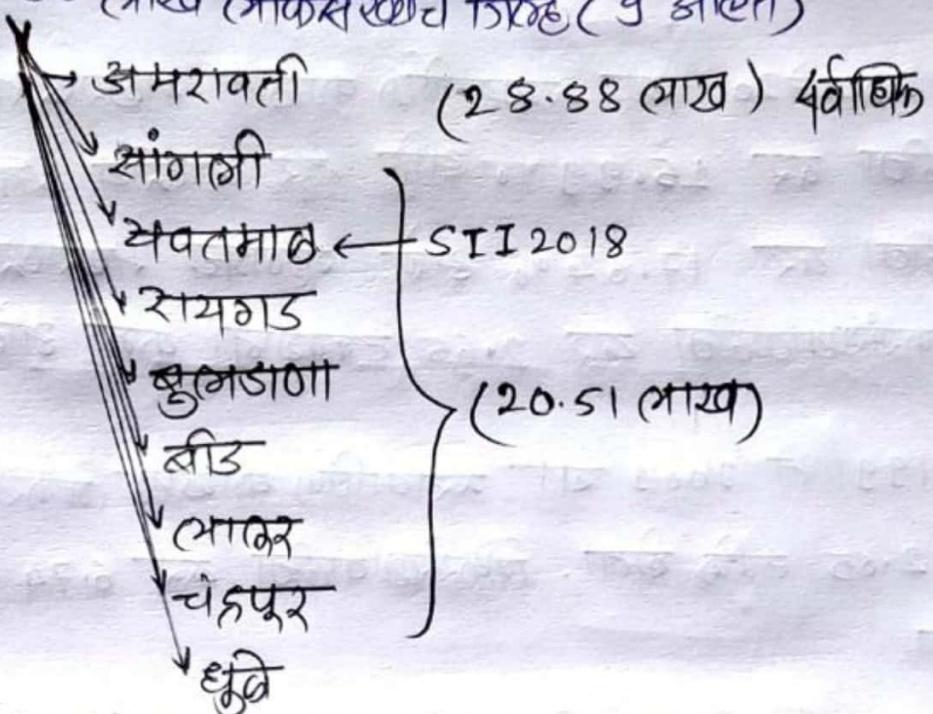
मराठान् भूगोल Notes

BY
Amol Salve

Telegram link

@scienceamol

4) 20 ते 30 लाख लोकसंख्येचे जिल्हे (9 आठेत)

5) 10 ते 20 लाख लोकसंख्येचे जिल्हे (12 आठेत)

- आणगा (19.58 लाख) स्वाक्षिक, परभणी (18.36 लाख)
- अकोला, इस्मानाबाद, नंदेश्वर, शाळगिरी, गोंदिया
धवी, भंटरा, वाशिम, टिंगोजी (11.77 लाख)
- गढचिंदोली (10.73 लाख)

6) 10 लाखांपेक्षा कमी लोकसंख्येचा जिल्हा (1)

→ सिंधुदुर्घा (8.50 लाख)

1) सन 2001 ते 2011 या दर्शवार्षिक काळात महाराष्ट्रात लोकसंख्या-वाढीचा दर 15.99% आहे तर राष्ट्रीय दरावर वाढीचा दर 17.64% आहे. मुऱजेच महाराष्ट्रात लोकसंख्यावाढीचा दर 2.65 टक्क्यांनी कमी आहे.

सन 1991 ते 2001 या दर्शवार्षिक काळात लोकसंख्यावाढीचा दर 2.65 टक्के घेता. लोकसंख्यावाढीचा दर 6.74 points ने घटला.

भारतात लोकसंख्यावाढीचा दरात महाराष्ट्राचा एकविसापा क्रमांक आहे.

* 1901 ते 2011 दरम्यान दर्शवार्षिक वाढीचा दरात ज्ञानेगे फैसला.
(factual Data)

1901 ते 1911 → लोकसंख्यावाढीचा दर 10.74 टक्के घेता.

1911 ते 1921 → लोकसंख्यावाढीचा दर -2.91% . खाबी झावा.

1921 ते 1931 → लोकसंख्यावाढीचा दर 14.91% . डंपवणी

1931 ते 1941 → लोकसंख्यावाढीचा दर -11.99% . खाबी आवा.

1961 ते 1971 → लोकसंख्यावाढीचा दर 27.45 टक्के

1981 ते 1991 → या दरात 1.2% . वाढ ज्ञानी झेता.

2001 ते 2011 → या दरात लोकसंख्यावाढीचा दर 15.99% आहे.

* १९६१ ते १९७१ या दराकात सर्वीत आसा लोकसंख्येवाढीवा
दर घेता. आमध्ये प्रथम कुमांक मुंबई डपनगर
जिल्ह्याचा असून ११०.१४%. घेता.

दुसरा कुमांक → जडचिरोली (३५.१६%)

तिसरा कुमांक → चंनपूर (३१.२६%)

* १९८१ ते १९९१ या दराकात लोकसंख्या वाढीमध्ये
प्रथम कुमांक - ठाणे-पालघर (५६.६२%)
दुसरा कुमांक - झोरंगाबाद (३९.५६%) जिल्ह्याचा लागतो.

*** मध्याह्नातील लोकसंख्येच्या दरवाढितील वाढीकुसार
पहिले पाच जिल्हे. (२००१-२०११)

- 1) ठाणे (३६.०१%) ← सर्वीषीकृत लोकसंख्यावाढीवा दर
- 2) पुणे (३०.३७%)
- 3) झोरंगाबाद (२७.८%)
- 4) नंदूरवार (२५.५%)
- 5) नाशिक (२३%)

लोकसंख्यावाढीवा दर (उच्च वाढीवा दर) २५.०१ ते ३५%.

दरम्यान असणारा जिल्हा - पुणे (३०.३७%)

२५.०१ ते ३० टक्के दरम्यान काढणारे जिल्हे - झोरंगाबाद (२७.८%)
नंदूरवार (२५.६६%)